

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:

Utdanningsvitenskap- idrett

Vårsemesteret, 2021

Åpen

Forfatter: Maren Sunde

.....
(signatur forfatter)

Veileder: Andreas Bierling Åvitsland

Tittel på masteroppgaven: Fellesskap i gatefotball

Engelsk tittel: Community in street soccer

Emneord:
Gatefotball
Fellesskap
Mestringstro
Recovery

Antall ord: .....21801.....
+ vedlegg/annet: ...3.....

Stavanger, ...10.06.2021...
dato/år

Forord

Denne masteroppgaven er en avsluttende del av studiet Master i Idrettsvitenskap ved Universitetet i Stavanger. Gjennom fem år med studier har tanken om trening og fysisk aktivitet som en mulighet for at mennesker kan få en bedre hverdag, interessert meg i stor grad. Det var derfor naturlig å skrive en oppgave som dreier seg om nettopp dette. Arbeidet med oppgaven har vært utrolig lærerikt og til tider krevende, men jeg ville ikke vært foruten.

Oppgaven ville ikke vært mulig å gjennomføre uten de flotte menneskene som er tilknyttet gatelagene, som møtte meg med åpne armer. Takk til trenerne og spillerne som stilte som informanter til oppgaven. Dere har gitt meg ny innsikt i fellesskap, mestring og recoveryprosesser.

Takk til veileder, Andreas Bierling Åvitsland, for god støtte og veiledning i en lærerik og krevende prosess. Du har stilt de riktige spørsmålene, og fått meg til å reflektere gjennom arbeidet med oppgaven.

Videre vil jeg takke mine medstudenter, Lena og Hilde. Dere har vært min ultimate støtte gjennom arbeidet med oppgaven. Takk for fine skrivehelger på Heiå, med gode diskusjoner og mye latter. Dere har vært et lyspunkt i prosessen.

Jeg vil også takke venner, familie og kjæreste for gode ord og støtte. Og takk til Grethe Birkedal for gjennomlesing, det setter jeg stor pris på.

Maren Sunde

10.06.2021

Sammendrag

Rusmisbrukere er et stort problem, både for enkeltindividet og for samfunnskostnaden. Det trengs derfor gode tiltak, som hjelper mennesker med ruslidelser til et liv utenfor rusen. Det er en økende trend i idretten å ta et samfunnsansvar, både nasjonalt og internasjonalt.

Fotballstiftelsen har sammen med offentlige organer tatt et samfunnsansvar for å hjelpe mennesker med ruslidelser, gjennom deltakelse i gatefotball. Den tidligere forskningen forteller i stor grad om deltakernes opplever av deltakelse i gatefotball, og finner at det sosiale aspektet er viktig for dem. Hensikten med denne studien er å undersøke hvilke faktorer som bidrar til fellesskap i gatelag, for å forstå hva som er viktig og hva gatelagene kan fokusere på for bygger opp under deltakernes følelse av samhold. Studiens teoretiske perspektiv er i hovedsak fellesskap, recovery og mestringstro, og støtter seg også på teori om selvbestemmelse og sosial kapital. Den metodiske fremgangen for studien er gjennom kvalitative intervjuer, og bruk av tematisk analyse med en induktiv tilnærming. Intervjuene ble gjennomført på to spillere og to trenere. Funnene i studien viser at fellesskap i gatelag er komplekst og at funnene i denne studien bare kan relateres til kjernen av laget. At gatelaget er et fristed med trygge rammer for utvikling synes å være betydelige faktorer for fellesskapet i gatelag. Funnene tyder også på at trenernes verdier og fokus, og relasjoner mellom medlemmer i laget er viktig for fellesskapet.

Abstract

Substance abuse is an ongoing challenge in society. There is a need for measures to help people with substance abuse disorder to stay sober. Sports teams that taken social responsibility, has increased. Fotballstiftelsen has taken a social responsibility to help people with substance abuse disorder, with street soccer. Research on the field of street soccer finds that the social aspect of participation is important the participants. It is therefore important to investigate the aspects of the social parts of the street soccer. The purpose of this thesis is to investigate what contributes to the community in street soccer teams. The thesis is built upon theory about community, recovery and self- efficacy, and relies on theory on SDT and social capital. The qualitative interview is used as method for collecting data, and a thematic analysis with an inductive approach. The results indicate that the community on street soccer teams is compound by many factors: The value of community, a sanctuary and relationships. Barriers for community was also uncovered: The participants background and the core of

players. The findings show that the street soccer team is complex and can only be related to the core of the participants. The fact that the team is a sanctuary with a safe environment for involvement seems to be contributors to community in the street soccer teams, as well as relationships in the team and the coach.

Innholdsfortegnelse

1.INTRODUKSJON	1
1.1 FYSISK AKTIVITET SOM HELSEFREMMEDE FAKTOR I RUSARBEID	1
1.2 IDRETTENS INVOLVERING OG SAMFUNNSANSVAR	3
1.3 GATEFOTBALL	4
1.4 FORSKNINGSSPØRSMÅL	6
1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	6
2. TEORETISK PERSPEKTIV	7
2.1 TIDLIGERE FORSKNING PÅ GATELAG	7
2.2 RESOSIALISERING OG SOSIAL STØTTE	9
2.3 FELLESSKAP	10
2.3.1 Fellesskap, samfunn og individualisme.....	11
2.3.2 Fellesskap som analytisk verktøy.....	12
2.4 FELLESSKAP I IDRETT.....	13
2.5 RECOVERY	14
2.5.1 RECOVERYPROSESSEN	15
2.5.2 Perspektivet på Recovery som en personlig prosess.....	16
2.5.3 Det sosiale perspektivet av Recovery.....	17
2.6 MESTRINGSTRO.....	17
2.7 TILHØRIGHET OG KOMPETANSE.....	18
2.8 SOSIAL KAPITAL.....	18
3. METODE.....	20
3.1 DET KVALITATIVE INTERVJUET	20
3.2 REKRUTTERING.....	21
3.3 INTERVJUGUIDE	21
3.4 PROSEDYRE	22
3.5 ANALYSE.....	23
3.6 METODISKE OVERVEIELSER	25
3.6.1 Gyldighet.....	25
3.6.2 Pålitelighet.....	27
3.6.3 Objektivitet og Refleksivitet.....	30
3.6.4 Generalisering.....	30
3.7 ETISKE VURDERINGER	31

4. RESULTAT OG DISKUSJON	35
4.1 VERDIEN AV FELLESKAPET	35
4.2 ET FRISTED	41
4.3 RELASJONER	44
4.4 BARRIERER FOR FELLESKAPET	51
5. AVSLUTNING	54
5.1 OPPSUMMERENDE FUNN	54
5.2. KONKLUSJON	56
5.3 MULIGE IMPLIKASJONER OG VIDERE FORSKNING.....	56
6. REFERANSER	58
7. VEDLEGG	63

1.Introduksjon

Folkehelseinstituttet definerer rusmisbruk som;

“Rusmiddelavhengighet kjennetegnes av at brukeren har et sterkt ønske om å innta rusmiddelet og har vansker med å kontrollere bruken. Brukeren opprettholder bruken til tross for skadelige konsekvenser, og prioriterer rusmiddelinntak foran andre aktiviteter og forpliktelser.” (Skogen, Torvik, Hauge & Reneflot, 2018)

I folkehelse rapporten fra 2018 ble det rapportert om 621 rusrelaterte dødsfall i Norge (Skogen et al., 2018). Behandling for rusmisbruk ved institusjon er en av mange behandlingstilbud, og i 2015 mottok 35 000 personer tverrfaglig spesialisert rusbehandling (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016). Rusmisbruklidelser har ofte en sammenheng med psykiske lidelser (Andreas, Lauritzen & Nordfjærn, 2015; Rossow & Bramness, 2015) og ni av ti pasienter under rusbehandling hadde en eller flere psykiske lidelser (Bakken, Landheim & Vaglum, 2003). Helse- og omsorgsdepartementet har det siste året jobbet for en ny rusreform som ønsker å endre straffereaksjonene for mennesker som blir tatt for bruk og besittelse av narkotiske stoffer til eget bruk (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020-2021). Formålet med reformen er at straff skal endres til hjelp, behandling og oppfølging. Det er en kjent diskurs i rusomsorgen i Norge at det er nødvendig med bedre ettervern for personer med rusrelaterte lidelser (Kobro, Borg, Karlsson & Vike, 2019). Dette forsterker også nødvendigheten av tiltak som hjelper rusmisbrukere til å holde seg borte fra rus.

1.1 Fysisk aktivitet som helsefremmende faktor i rusarbeid

Fysisk aktivitet anses som et supplerende tiltak for behandling av ruslidelser (Linke & Ussher, 2015; Sellereite, Haga & Lorås, 2019; Wang, Wang, Wang, Li & Zhou, 2014). Bakgrunnen for dette er at tidligere forskning viser hvordan den fysiske aktiviteten kan gi positive effekter som økt velvære, redusert stress og uro, mestring og kan forebygge og redusere lettere psykiske lidelser som angst og depresjon (Sellereite et al., 2019). Fysisk aktivitet, og spesielt strukturert trening, er en form for behandling for rusmisbruk som ikke inkluderer medikamenter, men som påvirker systemer som også er involvert ved inntak av rus (Lynch, Peterson, Sanchez, Abel & Smith, 2013). Dette forklares ved at fysisk aktivitet og trening setter i gang samme mekanismer i kroppen for belønning som ved rusmisbruk, gjennom økt dopamin (Greenwood et al., 2011; MacRae, Spirduso, Cartee, Farrar & Wilcox, 1987). Disse

effektene kan også være gode for å forebygge rusbruk samt å redusere sårbarheten for å ta i bruk en form for rus (Lynch et al., 2013). Fysisk aktivitet har også sekundære helsegevinster som forebygging av fedme og diabetes (Lynch et al., 2013)

En studie fra Zschucke, Heinz og Ströhle (2012) undersøkte effekten av fysisk aktivitet og trening som terapi for rusmisbrukere. Studien ble gjennomført som en review av forskning på rusmisbruk og trening mellom 1970 og 2011. Studien fant at det i stor grad er mangel på studier av kvalitet på dette feltet og konklusjoner skal tas med forsiktighet. De argumenterer for at flere av studiene har et for lite utvalg og at intervensjonene er for korte. Dette støttes av Wang et al. (2014) som gjennomførte en metaanalyse for å undersøke om langsiktig trening kan være en potensiell behandling for rusmisbruk. De inkluderte studiene i reviewene til Wang et al. (2014) og Zschucke et al. (2012) brukte forskjellige type trening som intervensjon. Yoga, gåing, jogging, roing, styrketrening og sykling er blant intervensjonene, og ble gjennomført både som egentrening og gruppetreninger. Enkelte studier gjennomførte også en blanding av treningsøkter (Wang et al., 2014; Zschucke et al., 2012).

Wang et al. (2014) og Zschucke et al. (2012) påpeker at det er utilstrekkelige Randomisert kontrollerte studier (RCT) på trening som intervensjon for rusmisbrukere. Zschucke et al. (2012) finner likevel tendenser til mulige mekanismer som kan forklare hvorfor trening kan være positivt for rusmisbrukere. Rusmisbrukere kjenner ofte kun på positive og avslappende situasjoner i forbindelse med rusinntak. Trening kan utløse en behagelig tilstand, som kan oppleves som en indre stimulert belønning (Zschucke et al., 2012). Blant rusmisbrukere har depresjon høy prevalens, og blir sett på som en negativ faktor for behandlingsresultat (Zschucke et al., 2012). Flere av de inkluderte studiene til Zschucke et al. (2012) støtter effekten av trening som en langvarig intervensjon for angst og depresjon, dette fant også Wang et al. (2014) i sin metaanalyse. Zschucke et al. (2012) påpeker at det er en usikkerhet rundt hvilken intensitet som er optimal, men at både aerob og anaerob trening er i utgangspunktet kvalifisert som et supplerende behandlingstiltak (Zschucke et al., 2012). Wang et al. (2014) fant at all intensitet på trening hadde effekt, og at treningen også hadde en langvarig effekt. Dette begrunnes ved effekten trening har på endringer i hjernestruktur og hjernefunksjon (Wang et al., 2014).

Trening blir også anerkjent som en alternativ mestringsstrategi for å håndtere stressende og ubehagelige situasjoner (Zschucke et al., 2012). Zschucke et al. (2012) påpeker også at

mestringstroen hos rusmisbrukere er lav, som følge av deres tap av kontroll ved inntak av rus, og det argumenteres at trening kan øke troen på mestring. Det er derimot usikkert om dette kan generaliseres til andre områder av livet (Zschucke et al., 2012). Både Zschucke et al. (2012) og Wang et al. (2014) konkluderer med at det er sterke bevis for at trening kan være et supplerende tiltak for rusmisbrukere, men at ytterligere studier er nødvendig. Disse studiene viser at treningen kan være effektivt for holde seg rusfri og senker symptomer for abstinens, depresjon og angst (Wang et al., 2014; Zschucke et al., 2012). Et sosialt nettverk som ikke er relatert til inntak av rus, blir ofte ansett som en nøkkelfaktor for å forebygge tilbakefall, og (Zschucke et al., 2012) finner at trening i grupper kan forbedre evnen til å kommunisere og håndtere konflikt, frustrasjon og gi en høyere toleranse (Zschucke et al., 2012). Det er dette aspektet av rusbehandling som undersøkes i denne studien, og det er derfor interessant å presentere idrettens involvering.

1.2 Idrettens involvering og samfunnsansvar

Idretten skaper sjanser er en forening stiftet i 2019 av Norges Skiforbund, Cykleforbund og Rytterforbund. Foreningen tilbyr lavterskel aktivitetstilbud for personer som har utfordringer knyttet til rus. Målet med dette tilbudet er færre timer med rus, hvor utøverne gjennom faste treninger opplever fellesskap og mestring på veien mot et liv med mindre rus (Idretten skaper sjanser). Da Idretten skaper sjanser startet opp, uttalte daværende idrettspresident Tom Tvedt følgende;

“Kraften som ligger i opplevd mestring, i gode fellesskap som bryr seg, og i følelsen av å lykkes med å jobbe mot et mål, tror vi kan gjøre god nytte for seg også utover den opp det som må kalles en suksess fra fotballen med gatelagene, når det gjelder å tilby en meningsfull arena for mennesker med rusutfordringer.” (Idretten skaper sjanser)

I likhet med idretten skaper sjanser har Fotballstiftelsen siden 2015 tilbudt personer med rusproblematikk lavterskel aktivitetstilbud gjennom gatelag. I denne studien er det gatelag som blir undersøkt. Gatelag er et sted hvor personer med en form for ruslidelse deltar på fotballtrening 2-3 ganger i uken. Fotballstiftelsen arrangerer også fotballturneringer to ganger i året hvor de samler alle gatelagene i Norge. Dette er eksempler på hvordan idretten har involvert seg i rusproblematikken i Norge de siste årene. Disse type tiltak er en del av en

voksende internasjonal trend hvor store idrettslags tar samfunnsansvar (Fotballstiftelsen, 2020).

Samfunnsansvar kan generelt forstås som en organisasjons ansvar for å være etisk ansvarlig for samfunnets behov for dem (Bradish & Cronin, 2009). Samfunnsansvar er en økende trend både nasjonalt og internasjonalt, men har forankring tilbake til den industrielle revolusjonen (Holmøy & Kjelsrud, 2019). Det hevdes at skandinaviske land er særlig dyktige på samfunnsansvar (Strand, Freeman & Hockerts, 2015). Samfunnsansvar praktiseres av både bedrifter og idrettslag (Walters, 2009). Idretten har en unik mulighet til å bringe mennesker sammen, og skiller seg på så måte fra bedrifter som engasjerer seg i samfunnsansvaret (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg & Karlsson, 2019). Dette begrunnes også ved at idretten er anerkjent som både en sosial og økonomisk institusjon, og som dermed er velegnet for å praktisere samfunnsansvar (Bradish & Cronin, 2009).

1.3 Gatefotball

Gatelagene har sin opprinnelse fra det som internasjonalt kalles “Street Soccer Football” (Thompson et al., 2019). Frivillige og humanitære organisasjoner som Frelsesarmeen tok initiativ til å etablere disse lagene, som var et tilbud for hjemløse, som ofte opplever psykisk helseproblemer og rusmisbruk (Thompson et al., 2019). Frelsesarmeen i Norge var de første som drevet organisert gatefotball, og har også arrangert “Homeless Worldcup” i Norge, hvor lag fra hele verden deltar (Thompson et al., 2019). Blå kors og Bymisjonen har også, eller har hatt, fotballag som en av deres aktiviteter (Thompson et al., 2019). Det første gatelaget i toppfotballen ble stiftet i 2011 av Fredrikstad FK. Dette ble en stor suksess og la grunnlaget for videre satsing for gatelag i andre storklubber i Norge (Fotballstiftelsen, 2020). Det er nå 22 klubber i Norge som i tilknytning til fotballstiftelsen, driver gatelag for personer med ruslidelser. (Fotballstiftelsen,2020). Gatelag som omtalt i denne studien, er de lag som inngår under fotballstiftelsen.

Personer som deltar i gatelag, består av både tidligere rusavhengige, personer under rehabilitering og personer som er i aktiv rus. Vilåarene for å delta på gatelaget er at spillere har en form for rusproblematikk og at de stiller rusfrie til trening og kamp (Thompson et al., 2019). Gatefotball blir forvaltet gjennom Fotballstiftelsen, som er en ideell stiftelse som gir

støtte til gatelagene. Fotballstiftelsen har samarbeid med NAV og rusomsorgen, og jobber for å ta et felles samfunnsansvar. Gatefotballen skal være et lavterskeltilbud, som personer skal kunne benytte seg av, uten at man må søke eller ha en henvisning (Thompson et al., 2019). Tilbudet har som mål å kunne bidra til en bedre hverdag for spillerne. Idretten er særegen og med sitt fokus på aktivitet og inkluderende vesen, kan den bidra til bedret fysisk og psykisk helse (Thompson et al., 2019). Ønsket er at dette skal kunne gi spillerne økt mestringsfølelse og medborgerskap, og på sikt kunne på spillerne ut i jobb (Thompson et al., 2019). Fotballstiftelsen ønsker at spillerne gjennom fotball skal kunne oppleve trygge fellesskap og gjenvinne verdighet og tro på seg selv (Fotballstiftelsen, 2020). Alle personer med en form for rusutfordring er velkommen til å delta på trening, uavhengig av kjønn, alder, etnisitet og seksuell legning. Treninger blir arrangert to til tre ganger i uken, avhengig av klubb, hvor det også blir servert mat i forbindelse med treningene. Spillerne får også tilgang til garderober og dusj, og klubbene stiller med alt av nødvendig utstyr for å spille fotball (Fotballstiftelsen, 2020). Lagene arrangerer også andre sosiale arrangementer, som fjellturer eller andre teambuilding aktiviteter.

Fotballstiftelsens visjon er: “Et bedre liv med flere dager uten rus.” (Fotballstiftelsen, 2020). De tidligere studiene på feltet finner blant annet at deltakelse medfører en aktiv hverdag, sosial trygghet, økt selvtillit og mestring (Mikaelsen et al., 2013; Pringle & Sayers, 2004; Thompson et al., 2019). Gatelag er et lite undersøkt felt, og det trengs flere studier som undersøker effekter av deltakelse. Blant annet hvilke effekter deltakelse har på opplevd bedring, fellesskap, livskvalitet og rusmisbruk, med kvantitativ metode (Thompson et al., 2019). Verdiene til fotballstiftelsen er: Modig - Respekt - Fellesskap – Glede (Fotballstiftelsen, 2020). De sosiale aspektene ved deltakelse ser ut som å være viktig for deltakere i gatelag, og det er dette aspektet denne studien vil ta for seg. Fellesskap, og fellesskapsfølelsen er en gjenganger i den tidligere forskningen (Kobro et al., 2019; Lofthus, 2019; Thompson et al., 2019), men det er lite kunnskap om hva som bidrar til fellesskapet i gatelagene.

1.4 Forskningsspørsmål

Et fotballag, eller som i dette tilfelle, et gatelag, er et fellesskap. I teorien som blir presenter i neste avsnitt, kommer det frem at fellesskap og gode sosiale relasjoner er en betydelig medvirkende faktor for å komme seg ut av rus. Det finnes begrenset med kunnskap om fellesskapene i gatelag, og hva som bidrar til det. Det kan også være viktig å forstå hva gatelagene kan fokusere på for å styrke fellesskapet i laget, som følge av hvor viktig den sosiale støtten er i en recoveryprosess. Dette danner grunnlaget for problemstillingen for i denne studien;

Hvilke faktorer kan bidra til fellesskapet i gatelag?

1.5 Oppgavens oppbygning

Det vil i kapittel 2 bli presentert tidligere forskning om gatelag både i nasjonal og internasjonal sammenheng, og deretter resosialisering og recovery. Videre presenteres studiens teoretiske perspektiv. Det teoretiske perspektivet består i hovedsak av teori om fellesskap, recovery og mestringsstro. Deretter vil teori om tilhørighet, kompetanse og sosial kapital bli lagt frem.

I Metodekapittelet presenteres relevant teori om den kvalitative metoden som er tatt i bruk i studien. Det redegjøres også for studiens metodiske gjennomføring. Deretter presenteres de metodiske overveielser som er gjort, og en vurdering av studiens kvalitet. Kapittelet avsluttes med å diskutere etiske vurderinger knyttet til studien.

I kapittel 4 presenteres resultat og diskusjon i samme kapittel. Funnene i denne studien blir presentert gjennom tema som er funnet gjennom den tematiske analysen. Funnene blir deretter knyttet opp mot studiens teoretiske perspektiv og tidligere forskning.

Kapittel 5 vil gi leseren en oppsummering av funnene i studien, før en konklusjon presenteres. Til slutt vil mulige implikasjoner fra studien og tanker om veien videre bli lagt frem.

2. Teoretisk perspektiv

2.1 Tidligere forskning på gatelag

I dette delkapittelet presenteres tidligere forskning på feltet om gatelag. Forskning i norsk sammenheng vil bli presentert først, deretter internasjonal forskning. Til slutt vil studier som om risiko ved deltakelse bli presentert.

Mikaelsen et al. (2013) fant at deltakelse i gatelag endret deltakernes opplevelse på deres egen psykiske helse. De undersøkte erfaringer og opplevelser ved gatefotball i Fredrikstad fotballklubb i oppstarten av gatelag i Norge. Mikaelsen et al. (2013) konkluderer med at å oppleve mestring, tilhørighet, å være til nytte og økt fysisk form ser ut til å være en god kombinasjon for bedret mental helse for spillere på gatelag. Thompson et al. (2019) gjennomførte en delstudie av det større samarbeidsprosjektet “Sosial innovasjon med ball-Recovery på banen”. Denne studien søkte svar på deltakernes erfaringer med gatelagsfotball i forhold til deres recoveryprosesser samt hvordan deltakelse har bidratt i deres sosiale situasjon og livssituasjon. Data ble samlet inn gjennom åtte fokusgruppeintervjuer, med totalt 50 deltakere. Thompson et al. (2019) fant at deltakelse i gatefotball ga samhold og en aktiv hverdag. De opplevde gatefotballen som plass hvor man lærer å være et medmenneske, og sosial trygghet. Funnene viser også at deltakerne opplevde å få bedret evnen til å kommunisere, løse konflikter og regulere egne følelser. Disse ferdighetene har deltakerne fått nytte av også utenfor banen, og flere har fått seg jobb, stiftet familie og funnet nye miljøer utenfor banen (Thompson et al., 2019). Kobro et al. (2019) gjennomførte studien Gatelag som samskapende sosial innovasjon i norske kommuner, som også var en delstudie av Sosial innovasjon med ball-recovery på banen. Studien undersøker gatelagene i et større velferdsperspektiv, og påpeker at samfunnet må se fremover og lage plass til slike prosjekter som gatelag. De finner at gatelagene er nærende for recoveryprosessen til personer med psykisk helse- og rusutfordringer.

I internasjonal sammenheng er gatelag et tilbud for hjemløse, rusmisbrukere og mennesker med psykiske lidelser (Pringle & Sayers, 2004), og er sådan et ulikt tilbud fra gatelagene ved fotballstiftelsen i Norge. Macnaughton og Meldrum (2017) gjennomførte en kvalitativ studie

på fysisk aktivitet som tilbud for personer med psykisk helse- og rusutfordringer i Canada. Studien ble gjennomført ved 19 måneders lang observasjon og 30 intervjuer. Funnene fra denne studier viser at deltakelse i gatefotball bidrar til sosial inkludering, og positive gevinster for spillerne, men at det også oppstår spenninger og utfordringer, som ekskludering. Friedrich og Mason (2017) gjennomførte en litteratur gjennomgang av forskningen som er gjort på gatelagsfotball, internasjonalt. I studien fant de at en betydelig stor andel av forskningen på feltet var gjennomført i England, Skottland og Australia. Kobro et al. (2019) påpeker at dette til dels kan forklares med fotballens og fotballklubbers rolle i den britiske kulturen.

McKeown, Roy og Spandler (2015) undersøkte hvordan spillerne i gatelag erfarer støttende relasjoner i gatelag. Utgangspunkt til studien er at gatefotballen har kraft til å bringe mennesker sammen med handlinger av solidaritet og samvær. Forfatterne bruker den kjente sangen "You'll never walk alone" (YNWA) som metafor for gatelagens betydning for psykisk helsearbeid, og i den tematiske analysen brukes teksten for å ramme inn funnene. McKeown et al. (2015) hadde fokus på hvordan deltakerne viser gjensidig støtte overfor hverandre og samspillet mellom tilfredshet i gruppen og de enkelte grupped medlemmene. Studien fant en kontrast mellom relasjoner i gatelag og psykiske helsetjenester, og argumenterer for at bruken av solidaritetsfremmende tiltak har terapeutiske fordeler og øker engasjement.

I en studie av Pringle og Sayers (2004) ble det gjennomført en intervensjon på 11 uker, som brukte fotball som aktivitet for å lage et terapeutisk program. Dette ble gjort for å fange opp menn med psykiske utfordringer. Pringle og Sayers (2004) fant at deltakelse hadde betydelig positiv innvirkning på psykisk velvære for deltakerne som fullførte prosjektet. Deltakerne rapporterte også om økt evner til kommunikasjon, selvtillit og selvfølelse. Studien fant også at deltakerne lærte seg alternative mestringsstrategier og følte en økt deltakelse i samfunnet. Lamont, Harris, McDonald, Kerin og Dickens (2017) gjennomførte en kvalitativ studie som undersøkte faktorer for suksess blant fire samarbeidsprosjekter om ulike former for fotball, samt fotballens rolle i recoveryprosesser. De påpeker at det er lite forskning på hvordan en best mulig kan støtte rusmisbrukere og personer med nedsatt psykisk helse til å delta i fysisk aktivitet over lengre perioder. Studien ble gjennomført med intervju av fokusgrupper med 18 brukere og syv ansatte fra fire fotballgrupper. Funnene viser at konkurranse og samarbeid var viktige faktorer for motivasjon for deltakelse, og at brukerne fikk personlige og fysiske gevinster som følge av deltakelse. Funnene viste tydelige at brukerne opplevde deltakelse i

fotball som en viktig faktor i deres recoveryprosesser, og at deltakelse ga bedret relasjon til medspillere og de ansatte.

Det har gjennom dette avsnittet blitt lagt frem tidligere forskning på feltet, som i stor grad dreier seg om gevinster av deltakelse i gatelag. Som flere artikler påpeker (Herregården, 2019; Macnaughton & Meldrum, 2017), er det også negative konsekvenser ved deltakelse. Herregården (2019) gjennomført sin masteroppgave ved å ta sikte på å belyse risikoelementer knyttet til deltakelse i gatefotball. Det påpekes av Herregården (2019) at gatelag som er en sårbar gruppe, som er følsomme for at stemningen i gruppen endres og at recoveryprosesser stopper opp. Også bekymringer for å omgås med personer fra rusmiljøet ble rapportert. Deltakerne opplevde det som vanskelig å få innpass i laget, spesielt dersom fotballferdighetene ikke var like gode. Herregården (2019) belyser en tosidighet ved gatefotballen, med suksesshistorier men også med risikoelementer knyttet til deltakelse.

2.2 Resosialisering og sosial støtte

Gjennom fotballen kan spillere bygge nytt nettverk og få opplevelsen av et trygt fellesskap (Thompson et al., 2019). I litteraturen kalles det å bygge et nytt nettverk for resosialisering. En person som lenge har vært i et rusmiljø, må gjennom en sosialiseringssprosess. Denne gruppen mennesker har ofte ikke en atferd som ventes av en voksen person, og man kaller det derfor for re-sosialisering (Fugletveit & Tonholm, 2010). Resosialisering handler om å komme seg inn i et liv med andre forventninger til samfunnet og dem selv (Fugletveit & Tonholm, 2010). Resosialisering er vist fra tidligere studier å være en faktor for å lykkes med å komme seg bort fra rusmisbruk (Fugletveit & Tonholm, 2010).

Jason, Davis og Ferrari (2007) undersøkte gjennom en langditudinell studie, hvordan sosial støtte og økt mestringstro, forandret seg over tid hos individer som bodde i “recovery homes”. De undersøkte i hvor stor grad beboerne holdt seg rusfrie, beholdt jobb og holdt seg borte fra kriminell aktivitet. Studien fant at denne type resosialisering med sosial støtte, viste til økt mestringstro for å holde seg rusfrie, uavhengig av lengden på oppholdet. Denne studien viser hvor viktig sosial støtte kan være for person i prosessen ved å komme seg ut av et liv i rus, og hvordan sosial støtte kan øke individets tro på suksess.

2.3 Fellesskap

I dette delkapitlet skal teori om fellesskap legges frem. Det er et avgjørende perspektiv for studien, og for å kunne besvare problemstillingen. Fellesskap som begrep stort og hvert individ kan ha en ulik oppfattelse av begrepet. Tjora (2018) har på grunnlag av dette skrevet boken ”Hva er fellesskap” for å kunne gi begrepet en mening som også kan brukes i det analytiske og som et akademisk begrep. Tjoras (2018) beskrivelse på fellesskap blir derfor brukt som utgangspunkt for å etablere dette teoretiske perspektivet til studien.

Fellesskap er følelsen av å være en del av noe større, et samfunn eller et miljø som har samme verdier, normer, alder, kjønn, tid og sted (Tjora, 2018). Fellesskapet kan betraktes som sosialt konstruert, hvor deltakere i fellesskapet har ulike opplevelser av det. Fellesskapet er en naturlig del av å være menneske, det er en grunnleggende erfaring forklarer Tjora (2018). Platon og Aristoteles så på fellesskapet som det gitte, og at det var noe som alltid kunne forutsettes. Fellesskapet var helheten og individene var delene (Nafstad, Blakar & Vetlesen, 2009). De kjente filosofene forklarte at individene som deler av fellesskapet virket best når, og på betingelse av at, individene fulgte de funksjoner de var anvist til innen fellesskapet (Nafstad et al., 2009).

Tjora (2018) skriver at de inkluderte i et fellesskap kan beskrives å ha samme livssyn, felles moralske holdninger og en oppfatning av tilhørighet. Et begrep som tar for seg dette er kollektiv bevissthet beskrevet av Emile Durkheim. Begrepet innebærer at medlemmene i fellesskapet er samstemte om tanker og praksiser, uten at en diskusjon kreves for å for å være enig om dette (Durkheim, 1893). Tjora (2018) beskriver flere begreper som blir brukt i et fellesskap. Tilhørighet er et begrep som forklarer at mennesker kan identifisere seg med hverandre i mindre miljøer, samhold er å stå sammen solidarisk, og samkvem, å ha noe med hverandre å gjøre. Disse ordene peker på forskjellige aspekter av fellesskapet; å høre sammen, å holde sammen og å gjøre noe sammen (Tjora, 2018). Fellesskap kan ses i ulike perspektiver. Samfunnet vi lever i, familien vår, eller idrettslaget vi er en del av. Nafstad et al. (2009) påpeker at alle samfunn, miljøer eller grupper må forholde seg til både kollektive og individuelle mål og praksiser og at alle individer utvikler et kompromiss mellom de individuelle og de kollektive mål og praksisene. Det kan med andre ord sies at individer må ofre noe for å være en del av et fellesskap (Nafstad et al., 2009).

Tjora (2018) forteller om randsoner i fellesskap, grenser for hvem som er innenfor og hvem som er utenfor fellesskapet. I et fellesskap som er sosialt konstruert kan vi kjenne om fellesskapet er der eller ikke, og om vi er en del av det. Det påpekes også at disse grensene kan like gjerne være fysiske. Fjell, murer og sjøer eller juridiske, nasjonale og regionale grenser, men også kulturelle grenser, hvor språk og religion setter grenser. Videre skriver Tjora (2018) at mennesker har en følelse av å være en del av et fellesskap, og kan sanse dette som en individuell opplevelse, og som noe reelt og objektivt. Erfaringer rundt fellesskap handler ikke bare om trivsel, men om noe som er en mer fundamental forankring til samfunnet, i både mindre og større sammenhenger (Tjora, 2018).

2.3.1 Fellesskap, samfunn og individualisme

Tjora (2018) skriver at inkludering og ekskludering finner sted i sosiale prosesser, og man skiller gjerne mellom personlige utfordringer og større spørsmål om samfunnet. Det påpekes videre at individuelle problemer kan være en refleksjon på større strukturer, som et samfunn. Et eksempel som blir beskrevet er den økende opplevelsen av ensomhet, som er ser ut for å være en utfordring i samfunnet. Dette er en belastning for hvert individ som opplever dette, men det er også et fenomen i samfunnet som kan systematisk redegjøres og undersøkes (Tjora, 2018).

Enkelte fagretninger hevder at fellesskapet er på vei til å forsvinne, særlig i lys av den økende individualiseringen. Samtiden viser likevel tegn til at fellesskapet er godt forankret i lokale og etniske perspektiver (Tjora, 2018). Tankegangen om det tapte fellesskapet i individets tid er i hovedsak knyttet til de vestlige samfunn, men som Tjora (2018) påpeker, er fellesskapet viktig for å beskytte samfunnet. Han referer til terrorangrepet 22. Juli 2011. Politikerne hevdet i ettertid at fellesskapet burde styrkes, både for å hindre at en slik hendelse ikke ville skje igjen, men også for å kunne håndtere om det i verste fall skulle gjenta seg. Tjora (2018) påpeker at fellesskap er skjøre, og de må kontinuerlig tas vare på, oppfattes og fornyes.

“Med utgangspunkt i det vi kan kalle en konstruktivistisk interaksjonistisk posisjon hvor virkelighetsforståelsen skapes i sosiale sammenhenger med vekt på handling og forhandling, skaper vi fellesskap og opplevelser av fellesskap ved ulike former for sosial interaksjon.” (Tjora, 2018, s.15)

Tjora (2018) beskriver med dette perspektivet hvordan handling og sosial interaksjon fremstår som konstante ved at de blir rutiner. Forskjellige parter ønsker forskjellige bidrag, over lang tid, før ulike former for fellesskap oppleves objektivt og udiskutabelt som fakta. For at noe skal oppleves som en trygg og levende arena, eller ikke trygg i det hele tatt, påpeker Tjora (2018) at det kreves sosial interaksjon over tid. Det påpekes videre at noe kan gjerne objektivt beskrives, men den interne og eksterne opplevelsen kan ofte være ulik. Denne posisjonen betrakter interne subjektive og sosiale prosesser som betydningsfulle utgangspunkt for utviklingen av strukturer og institusjoner (Tjora, 2018).

2.3.2 Fellesskap som analytisk verktøy

Tjora (2018) legger frem et forslag til hvordan fellesskap kan brukes som analytisk verktøy. Dette baserer han på de ulike kildene til fellesskap som fremkommer i boken hans. Det påpekes videre at ved å forstå kildene til fellesskap blir det også enklere å analysere og å arbeide med å fremme fellesskap. Dette vil bli brukt videre i oppgaven for å besvare problemstillingen.

1. Kommunikasjon (kommunikative flater)

- Muntlig
- Skriftlig
- Kroppsspråk
- Subtile tegn (blikk, nikk)

2. Tid og sted (materielle flater)

- Instant fysisk tilstedeværelse (akkurat her og nå)
- Konstant fysisk tilstedeværelse (over tid)
- Virtuell tilstedeværelse (relatert til tid på ulike vis)

3. Identifikasjon (biografisk-kulturelle flater)

- Demografisk (etnisitet, alder, kjønn, klasse, opprinnelse)
- Ytre kjennetegn/ markører (klær, sko, tatoveringer)
- Smak (musikk, film, biler, sykler, vesker, teknologier)
- Biografi (felles historie eller opplevelser i fortiden)
- Profesjon (utdanning, yrke, stilling)
- Livssituasjon (familie, livsstil)
- Kunnskap
- Felles fiende

4. Aktivitet (praksisflater)

- Gjøremål her og nå
- Oppgaver og ansvar
- Årvåkenhet og oppmerksomhet

5. Situasjonsforståelse

- Praktisk hverdagskunnskap
- Kulturell forståelse
- Vi som skjønner hva som skjer (innsidekunnskap)

2.4 Fellesskap i idrett

I dagens tradisjonelle idrett er det kartlagt teorier og kjennetegn for idrettens sosiale nettverk (Enjolras, Seippel & Waldahl, 2005). Enjolras et al. (2005) beskriver hvordan motiver for deltakelse varierer mellom kjønn, alder og lagidrett/ individuell idrett. Glede, god form og det sosiale er det som er mest betydningsfullt for deltakelse i lagidrett. Enjolras et al. (2005) har tatt i bruk en teoretisk modell for å beskrive forskjellige typer fellesskap; Sterke fellesskap, Pragmatiske fellesskap, Formidlede fellesskap og Svake fellesskap. Sterke fellesskap blir her kategorisert ved å at man møtes ofte og har sterke emosjonelle bånd til hverandre, og at de føler sterk forpliktelse overfor hverandre. Pragmatiske fellesskap kjennetegnes ved at man møtes ofte, men at de ikke har like sterke emosjonelle bånd til hverandre. Dette fellesskapet opplever liten grad av forpliktelse til samhandlingen. Formidlede fellesskap kjennetegnes ved at man ikke møtes så ofte, men likevel har sterke emosjonelle bånd og er sterkt forpliktet til hverandre. Svake fellesskap kjennetegnes ved at folk møtes sjelden og har svake emosjonelle bånd og føler seg ikke forpliktet overfor resten av fellesskapet.

En forutsetning for fellesskap er deltakelse i gruppen man har tilhørighet til. I idretten blir dette fotballaget, håndballaget eller svømmegruppen osv. Å aktivt delta på treninger, kamper og andre sammenkomster er avgjørende for fellesskapet, og hvor ofte man møtes er en faktor for hvor godt fellesskapet er. Enjolras et al. (2005) fant i en undersøkelse at flertallet (27,9%) deltok på trening to og tre ganger i uken. Et kjennetegn ved sterke fellesskap er også at man har sterke emosjonelle bånd til hverandre og at relasjonene er gjensidige og forpliktende. Enjolras et al. (2005) fant at 34,5% tror de ville fått hjelp og støtte fra laget sitt dersom de hadde behov for det, og 27,4 % av de som svarte tror de også ville fått økonomisk hjelp.

Denne undersøkelsen viser også at det er en sammenheng mellom interaksjonsfrekvens og følelsen av forpliktende relasjoner. De fleste norske idrettslag ligger under kategorien pragmatiske eller formidlede fellesskap, en mindre andel sterke fellesskap, og svært få faller under svake fellesskap (Enjolras et al., 2005).

2.5 Recovery

For å ha en bredere forståelse for gruppen som blir undersøkt i denne studien er det relevant å inkludere teori som tar for seg og forklarer de mekanismer som er i gang for mennesker som har en form for ruslidelser. Om studien tok for seg fellesskap i et tilsynelatende normalt fotballag, hadde det ikke vært nødvendig. Noen forklaringsmekanismer ses på som hensiktsmessige å inkludere for å få et perspektiv på resultatene som kan reflektere virkeligheten. På det grunnlag er teori om recovery inkludert i det teoretiske perspektivet i denne studien.

Karlsson og Borg (2013) forteller at recovery er et begrep innenfor psykisk helsearbeid. Begrepet er et perspektiv på prosessen med å for eksempel komme seg ut av rus, eller lære å leve med psykiske utfordringer eller lidelser. Videre påpekes det at perspektivet fokuserer på mulighetene til å “komme seg” heller en det livslange kroniske perspektivet på psykiske problemer. Det forklares at begrepet har fokus på erfaringskunnskap fra personen selv. Med dette menes personens erfaringer med hva som er viktig i utfordrende prosesser i livet, som for eksempel å komme seg ut at rusmisbruk. Begrepet referer ikke til bestemte behandlingstilbud eller intervensjoner, men til hva mennesket med psykiske helse- og rusproblemer selv gjør for å håndtere psykiske vansker (Karlsson & Borg, 2013).

Å bli frisk fra psykiske helseproblemer innebærer en lang rekke behandlingsmetoder med profesjonell hjelp. Karlsson og Borg (2013) forteller at recovery belyser at det er like viktig med de personlige og sosiale forholdene for at et menneske skal klare å håndtere, eller bli frisk fra psykiske helseproblemer. De sosiale forholdene innebærer økonomi, trygt hjem, en meningsfull hverdag, åndelighet, tro og vennskap (Karlsson og Borg, 2013). Begrepet definerer alle mennesker som likeverdige, uavhengig av helseutfordringer. Dette forklares ved en grunnleggende holdning om at vi alle er en del av den samme menneskeheten, og at vi har samme rettigheter, ressurser, kompetanse og vekstpotensialet. En viktig del av recoveryprosessen handler om å finne indre ressurser i seg selv, alene eller sammen med

andre (Karlsson og Borg, 2013). Disse ressursen kan være håp og tro om et bedre liv. Ressursen skal underbygges og en skal jakte på omgivelser som gir næring og som styrker den mentale helsen, og dermed de indre ressursene. Slik arbeider en person i en recoveryprosess for å finne troen om en meningsfull fremtid (Karlsson og Borg, 2013).

Slade (2009) påpeker at begrepet i seg selv kan være misledende, da ordet ofte blir oppfattet som kuren. Dette forklares ved at ordet recovery også blir brukt i sammenheng med å reparere noe. Det fortelles videre at recovery ofte oppstår utenfor helsesektoren hvor personer får behandling, og at årsaken til dette er at helsearbeidere og forskere behandler recovery som et utfall av behandling, og ikke som en prosess. Slade (2009) diskuterer også for at klinisk og personlig/sosial recovery er forskjellige, og i noen tilfeller også uforenlig med de primære målene for helsevesenet. Thompson et al. (2019) påpeker at begrepet ikke er norsk, og at det ikke kan forstås ensidig. Videre fortelles det at begrepet må fylles ved flersidig innhold, og et bredt spekter av ulike arbeidsmåter og et mangfold av praksiser (Thompson et al., 2019).

2.5.1 Recoveryprosessen

Slade (2009) legger frem fire oppgaver med recoveryprosessen;

1. Utvikle en positiv identitet

Den første oppgaven i denne prosessen er å utvikle en positiv identitet på utsiden av det å være en person med psykiske problemer. Dette er en prosess som involverer etablering av forhold hvor det er mulig å oppleve livet som en person og ikke som en sykdom. En skal utvikle evnen til å differensiere mellom seg selv og sykdommen, som også begrunner hvorfor litteratur om recovery er opptatt av håp. Identitet er avgjørende for enkelte personer, og mindre viktig for andre, det er derfor kun personen selv som kan bestemme hva som er en personlig verdifull fremtid for dem.

2. Ramme inn de psykiske problemene

Denne delen av prosessen dreier seg om å utvikle en ramme for opplevelsen av det som profesjonelle ville kalt psykiske problemer. Dette innebærer å gi mening til opplevelsen (de psykiske problemene) slik at den kan puttes i en boks. Her understrekes det at disse rammene skal ses som en del av personen men ikke personen i helhet.

3. Håndtering av de psykiske problemene.

Håndtering av de psykiske problemene varierer mellom personer. Det kan handle om å bli kurert, lære seg å leve med det, minimere hvor stor del av identiteten problemene skal være, eller å heller kunne fokusere på andre ting. Å kunne håndtere utfordringer i livet krever det samme fra friske personer som av personer, som styrke, motstandsdyktighet, håp og støtte. Den engelske uttrykket “self-management” blir brukt i denne konteksten, som handler om å ha evnen til å være selvstendig. At man selv er ansvarlig for sitt eget velvære, som å kunne søke støtte eller hjelp når det trengs.

4. Utvikle sosiale roller av verdi.

Den siste oppgaven i recoveryprosessen er å finne nye eller gamle modifiserte verdifulle sosiale roller. Disse sosiale rollene har i utgangspunktet ingen sammenheng med de psykiske utfordringene. Denne oppgaven overlapper med utvikling av positiv identitet, men er forskjellig på to områder. Det handler om hvem jeg er i forhold til andre og i verden, istedenfor hvem jeg er for meg selv. Det handler også om å utvikle et støtteapparat for den positive identiteten, som er oppbygget av flere lag av elementer, hvor det ikke er kun et element som virkelig betyr noe. Dette skaper også noe å falle tilbake på når man håndterer identitetsutfordringer, eksempel; “Om jeg ikke jobber, har jeg vertfall tid til å spille fotball”. Verdifulle sosiale roller skapes når både personen og miljøet rundt verdsetter rollen, det er også de som er lettest å opprettholde fordi de blir dyrket både personlig og sosialt.

2.5.2 Perspektivet på Recovery som en personlig prosess

Karlsson og Borg (2013) forteller at en del av litteraturen ser på recovery som en individuell prosess. Litteraturen ser på personlige historier, som blant annet har bidratt til mer kunnskap om hvordan psykiske problemer påvirker hverdagslivet og konsekvensene av ytre faktorer de krevende følelsesmessige forholdene (Karlsson og Borg, 2013). I nordiske land belyses studier av recovery med oppmerksomhet rundt den sosiale prosessen (Karlsson og Borg, 2013). I disse studiene blir også det individorienterte fokuset på recovery problematisert, fordi det kan føre til ekstra belastning på personen i recovery. I denne studien vil det sosiale perspektivet på recovery vektlagt, og vil nå bli presentert.

2.5.3 Det sosiale perspektivet av Recovery

Mennesker er sosiale vesener, vi opplever oss selv og utvikler oss sammen med andre. Mennesker har behov for å være en del av et felleskap, oppleve å bli verdsatt og kjenne at andre trenger oss. Miljøer og personer som omfavner den enkelte er derfor avgjørende i en recoveryprosess. En recoveryprosess er på så måte en sosial prosess, som foregår i hverdagslivet og lokalmiljøet, og valg av miljøet har derfor en påvirkning på recovery (Karlsson og Borg, 2013). Omgivelsene blir plassert mer i fokus i et sosialt hverdagsperspektiv på recovery. Recoverynærende omgivelser er et begrep som beskriver menneskelige omgivelser, levekår, offentlige tjenester, formelle omgivelser og lokalmiljøet. Begrepet gir en forklaring på om de ovennevnte omgivelsene gir næring til vekst og håp, eller ikke gjør det (Karlsson og Borg, 2013). Karlsson og Borg (2013) referer til Yale Program for Recovery and Community Health, USA, som understreker at recovery primært innebærer å gjenskape en opplevelse av tilhørighet i lokalmiljøet, og en positiv identitet utenfor de utfordringene personen har (Davidson, Tondora, M.J, Lawless & Rowe, 2009). I et sosialt perspektiv dreier recovery seg om å synliggjøre og håndtere ulike sosiale- og levekårskonsekvenser ved psykiske problemer. (Karlsson og Borg, 2013).

2.6 Mestringstro

I de neste delkapittelene vil det blir presentert tre teoretiske perspektiver som vil bidra med å diskutere funnene i studien. I møte med gatelag finnes det flere perspektiver å tolke elementene på. Det ses derfor som hensiktsmessig å inkludere flere perspektiver for å få en bredere forståelse, og flere mulige forklaringsmekanismer for problemstillingen.

Evnen til å utføre en oppgave er nøkkelfaktoren til at et menneske skal ha evnen til å ta styring i eget liv. Litteraturen beskriver dette med to begreper; self-efficacy og human agency (Bandura, 1997). Self-efficacy er definert som personers tro på deres evner til å prestere, med andre ord, en persons mestringstro. I Albert Banduras sosial-kognitive teori er self-efficacy et sentralt begrep, som forklarer at en persons mestringstro vil påvirke prestasjon, ambisjoner og motivasjon. Mestringstroen til en person vil påvirke hvordan hen føler, tenker, motiverer seg selv og oppfører seg (Bandura, 1997). Mestringstroen er avgjørende for human agency, som relaterer til menneskers evne til å ta styring i eget liv (Bandura, 1997), og er avgjørende for mennesker som har rusrelaterte lidelser. Å oppleve kompetanse ved fysisk aktivitet og idrett kan bidra til å gi økt selvtillit, selvfølelse og mestringstro. Dette kan øke sannsynligheten for å

mestre andre aspekter i livet (Bandura, 1977). Å oppleve at man lykkes er mest effektiv når det forsterker forventningen om å kunne beherske en atferd eller handling (Mæland, 2016). Ved høy mestringstro kan en muliggjøre at en person får kontroll over trangen til å ruse seg (Brumoen, 2007).

2.7 Tilhørighet og kompetanse

Opplevd kompetanse står sentralt i selvbestemmelsesteorien, og er også avgjørende for mestringstroen (Bandura, 1997; Ryan & Deci, 2000). Selvbestemmelsesteorien (SDT) baserer seg på en rekke miniteorier for motivasjon. SDT er en sosialkognitiv teori som skiller mellom indre og ytre motivasjon. Indre motivasjon blir konstruert gjennom menneskers naturlige tilbøyelighet for absorbering, mestring, spontan interesse og utforskning (Ryan & Deci, 2000). Dette er noe som også er viktig for den kognitive og sosiale utviklingen, som også er en viktig kilde til gleden av bevegelse gjennom livet. Det grunnleggende i teorien er at menneskelig motivasjon må forstås i lys av tre medfødte psykologiske behov; kompetanse, autonomi og tilhørighet (Ryan & Deci, 2000). Menneskets ønske om å dekke de grunnleggende psykologiske behovene, er drivkraften til motivasjon. Men den iboende tilbøyeligheten krever arbeid, vedlikehold og forbedring, fordi den forstyrres lett av andre forhold (Ryan & Deci, 2000). Ryan og Deci (2000) gir gjennom selvbestemmelsesteorien en oversikt og de forhold som fremmer og opprettholder den indre motivasjonen.

Behovet for å oppnå et mål, kan gi mennesker psykologisk utvikling og mening, og Ryan og Deci (2000) påpeker med dette hensikten av å se på hvordan behovet reguleres i prosessen mot å oppnå et mål. Det skilles mellom mål som har internt innhold, og mål som har et eksternt innhold. Interne mål relateres til personlig glede og interesse, men eksterne mål er knyttet til prestasjon og ytre påvirkning (Ryan & Deci, 2000). Det er i denne studien mest interessant å se på kompetanse og tilhørighet, Tilhørighet blir beskrevet med behovet vi har for å føle tilknytning til andre mennesker og for å etablere gjensidig respekt og tillitt. Kompetanse er behovet for å mestre optimalt utfordrende oppgaver, oppnå et ønsket resultat, og å oppleve mestringsfølelse (Ryan & Deci, 2000).

2.8 Sosial kapital

Det er bygget flere teorier om sosial kapital, blant annet fra Pierre Bourdieu (Nysæther, 2004). Begrepet består av to deler. Den ene delen er den sosiale relasjonen, som gir

anerkjennelse og hvor det oppstår en forpliktelse mellom menneskene i gruppen. Den andre delen består av ressursene disse relasjonene gir adgang til (Nysæther, 2004). Relasjonene blir ikke forstått som naturlig gitte av Bourdieu, men som et produkt av kollektive strategier (Bourdieu, 2018). Teorien forklarer at den sosiale kapitalen ikke ligger hos det enkelte individ i gruppen, men i kvaliteten på relasjonene mellom menneskene i den (Bourdieu, 2018). Den sosiale kapitalen er avhengig av ressurser, i form av materielle eller symbolske ressurser. Teorien hevder at solidariteten i en gruppe er avhengig av fordelene en tilegner seg, også uten at medlemmene er beviste på dette (Bourdieu, 2018). I et nettverk gjør man bytter mellom medlemmene, og ressursene fordelt mellom medlemmene utgjør den sosiale kapitalen i gruppen. Byttene mellom medlemmene omgjøres til anerkjennelse av det enkelte individ og av medlemskapet i den sosiale fellesskapet (Nysæther, 2004).

3. Metode

Denne studien er gjennomført med en kvalitativ metode. Kvalitativ forskning søker etter en dybdeforståelse av aktuelle fenomener og prosesser (Lund, Fønnebø & Haugen, 2006), og den belyser også menneskelige opplevelser, sosialt liv og erfaringsprosesser (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015). Søken etter kunnskap om fenomeners innhold og karakter, samt informasjon om sosiale relasjoner, meninger og atferd er noe kvalitativ forskning er godt egnet til (Halvorsen, 2002; Aase & Fossåskaret, 2007). Aase og Fossåskaret (2007) påpeker at i kvalitativ forskning hvor man søker kunnskap i små grupper av samfunnet, hvor samhandling mellom mennesker skjer ansikt til ansikt, får en samfunnsviter ivaretatt sine interesser for relasjoner og prosesser (Aase & Fossåskaret, 2007). I en slik metodisk tilnærming fokuserer forskeren på samspillet mellom personer, og hen skjønner handling som samhandling. Det er på bakgrunn av disse kvalitetene at den kvalitative tilnærmingen ble valgt for å kunne besvare problemstilling på best mulig måte.

3.1 Det kvalitative intervjuet

Intervju er en metode for å samle inn kvalitative data, og man søker med dette kunnskap om synspunkter fra informantens verden (Launsø, Rieper & Olsen, 2011). Det kvalitative intervjuet søker menneskers opplevelser og erfaringer for å avdekke rammene som betinger individers forståelse og handlinger (Launsø et al., 2011). Styrken til det kvalitative intervjuet er at man kan få en dybdeforståelse av et emne, men det krever at forskeren har evnen til å lytte, og skape en intervjusituasjon som oppleves som trygg (Launsø et al., 2011). Intervju som metode er tidkrevende, og er avhengig av forskerens empati, teoretisk kunnskap innsikt i det fenomenet som undersøkes (Launsø et al., 2011). Intervju ble valgt som metode for datainnsamling for å kunne få en dypere forståelse for fellesskap i gatelagene. Det var medlemmene i fellesskapet sine opplevelser og erfaringer som kunne svare på problemstillingen for studien, og det var derfor naturlig å ta i bruk intervju.

3.2 Rekruttering

Informantene ble samlet inn ved å ta kontakt med to gatelag via mail, hvor både trener og spillere ble forespurt om å delta. Informasjonsskriv (Se vedlegg 2) om studien ble lagt ved i mail. Det ble mottatt en invitasjon fra et av lagene om å møte på trening for å fortelle informantene om studien. Rekruttering av spillere ble dermed i sammenheng med treningstidene deres, hvor informasjon (muntlig og skriftlig) ble gitt til spillerne, med invitasjon til å delta, og hva det innebar. Denne formen for utvelgelse kalles selvseleksjon (Grønmo, 2016), hvor utvalget består av informanter som har meldt seg frivillig. I forbindelse med det andre gatelaget som ble kontaktet, foregikk rekruttering gjennom trener, og etterhvert gjennom e-post med de aktuelle spillerne. Disse spillerne ble ikke en del av utvalget i studien, da det ble for utfordrende å opprettholde en digital kommunikasjon med dem.

Inklusjonskriteriene var at personene må ha en form for ruslidelse og være spiller eller trener ved et gatelag som er underlagt fotballstiftelsen. Det var ikke et inklusjonskriterium at treneren hadde utfordringer relatert til rus. Informantene som ble samlet inn var fra gatelaglag i en storby og en mindre by i Norge. Utvalget i studien ble bestående av fire informanter, to trenere og to spillere. De var alle voksne menn i alderen 20- 60 år. De to spillerne og en av trenerne var fra samme lag, den andre treneren fra et annet lag. Spillerne i utvalget var en del av kjernen i laget, som er spillere som har deltatt lenge og som er ofte på trening.

Informantene er gitt alternative navn for å verne om anonymiteten. Håvard og Knut er spillere, Olav er treneren til spillerne, og Truls er treneren fra et annet lag.

3.3 Intervjuguide

Som forberedelse til et kvalitativt intervju, utarbeides en intervjuguide (Launsø et al., 2011). Intervjuguiden skal kunne gi intervjuet en retning, men det er også viktig at den er fleksibel (Grønmo, 2016). Intervjuguiden (Se vedlegg 3) i denne studien ble utformet som et semistrukturert intervju. Dette ble gjort for å kunne være fleksibel og åpen for refleksjoner om temaer som ikke er inkludert i intervjuguiden. Det ble også valgt å ha intervjuguiden semistrukturert for at intervjuet skulle oppleves mer som enn samtale. Intervjuguiden tok utgangspunkt i tre overordnede temaer:

1. Motivasjon for deltakelse
2. Fellesskap
3. Relasjoner og mestring

Det ble laget egen intervjuguide for spillere og trenerne, men de overordnede temaene var de samme. Forskjellen mellom de to intervjuguidene var i hovedsak hvordan treneren har observert og erfart, mens intervjuet til spilleren i større grad søkte kunnskap om opplevelse og erfaring rundt temaene. Spørsmålene tok utgangspunkt i teori om fellesskap og mestringstro. Spørsmål om fellesskap, relasjoner og sosial støtte tok sikte på å forstå hva informantene la i begrepet fellesskap, og hvordan de opplevde relasjonene på laget. Spørsmål om mestring, og mestringstro ble stilt med hensikt om finne ut hvordan opplevd mestring påvirker fellesskapet. Det ble i tillegg lagt til innledende spørsmål om informantens bakgrunn, erfaring fra tidligere idrett, trenerkompetanse og hvordan de ble en del av gatelaget. Intervjuet ble også avsluttet med reflekterende spørsmål om deres opplevelse av intervjuet og om de følte at det var noe de ikke hadde fått sagt.

3.4 Prosedyre

Det ble i forkant av intervjuene, gjennomført testintervju. Testintervjuet ble gjennomført på en slektning, og spørsmålene ble rettet mot dens jobbsituasjon. Eks:” Hvordan opplever du fellesskapet i laget” ble omformulert til” Hvordan oppleves fellesskapet på arbeidsplassen?”. Dette ble gjort for å teste at formuleringen av spørsmålene var forståelige og for å øve på å være intervjuer. Som følge av dette testintervjuet ble noen av formuleringene endret og naturlige oppfølgingsspørsmål ble notert. Et eksempel på spørsmål som ble endret er: “Hvordan påvirker det deg, å være en del av fellesskap?” ble endret til “Kan du si noe om hvilken verdi et fellesskap har for deg?”.

Intervjuene fant sted i forbindelse med treningstidene til laget, da dette ble ansett som mest praktisk. Tre av de fire intervjuene ble gjennomført ved fysisk møte, mens det fjerde intervjuet ble gjennomført digitalt, over plattformen Microsoft Teams (Microsoft Corporation, Redmond, USA). Lengden på intervjuene varierte mellom 20 minutter og en time. Alle intervjuene ble gjennomført i løpet av en måneds tid, og en diktafon ble brukt for å ta opp samtalene. Diktafon ble tatt i bruk for å unngå å bruke mobiltelefon, og dermed ivareta måten hvordan det ble opplyst til NSD, at personopplysninger skulle samles inn og lagres.

3.5 Analyse

I denne studien ble tematisk analyse tatt i bruk for å bearbeide data som ble samlet inn. Braun og Clarke (2006) sin artikkel om bruk av tematisk analyse i kvalitativ forskning ble tatt i bruk som guide for å gjennomføre analysen. Braun og Clarke (2006) argumenter for hvordan den tematiske analysen er et godt verktøy og gir i sin artikkel en guide til hvordan man gjennomfører dette. Denne guiden innebærer seks steg (Braun & Clarke, 2006). Fem av disse seks stegene vil nå bli presentert og hvordan analysen i denne studien er gjennomført i henhold til disse stegene. Det sjette steget inneholder en beskrivelse av hvordan en rapport skal skrives etter at analyser er gjort, men dette er ikke relevant for dette delkapittelet.

1. Bli kjent med datamaterialet

Å bli kjent med datamaterialet starter allerede ved transkribering av intervju. Braun og Clarke (2006) argumenter for hvordan denne prosessen bidrar til å skape en forståelse av den data som er samlet inn. Intervjuene ble transkribert ved bruk av programvaren Nvivo qualitative data analysis Software 12 (QSR International Pty Ltd., Doncaster, Australia). Transkriberingen ble gjort ordrett, men enkelte forstyrrende elementer som hilsning på forbipasserende, ble ikke tatt med. Kremt og latter, lange tenkepauser, og intervjuers lyder ("ja", "mhm") ble ikke notert i transkripsjonen. Det ble deretter lest gjennom rådata, og hvor det samtidig ble notert tanker og temaer ned på et ark. Dette ble gjort for å huske hvilke tanker som kom ved å lese, og ble brukt de neste stegene.

2. Generering av innledende koder

Disse innledende kodene bidrar til å organisere og skape mening av rådata. Kodene eller kategoriene er mer spesifikke enn de overstående temaene som blir produsert i neste steg (Braun & Clarke, 2006). I dette steget ble rådata lest gjennom, men samtidig ble alle de uttrykk og utsagn som kunne bidra til å svare på problemstillingen markert og kodet inn i kategorier. Dette ble også gjennomført med en induktiv tilnærming til rådata. Det blir ikke satt noen overstående tema før analyse, men disse ble produsert gjennom prosessen. Programvaren Nvivo ble brukt for å gjennomføre dette steget i analysen. Det var ønskelig med så mange kategorier som mulig, da dette ble anbefalt av Braun og Clarke (2006), og enkelte utsagn ble også kodet inn i mer enn en kategori. Under koding av utsagn ble konteksten også inkludert, for å unngå å måtte gå tilbake i rådata og for å unngå å beskrive utsagn i oppgaven ut av kontekst.

3. Finne Temaer

Dette steget innebærer å se på datamaterialet med et bredere syn, og hvor man forsøker å sortere kategoriene inn i mer overstående tema (Braun & Clarke, 2006). I dette steget ble penn og papir tatt i bruk, og flere tankekart ble til i denne prosessen. Det ble forsøkt å lage en oversikt over alle kategoriene og deretter klynge kategoriene som relaterte til hverandre, for å på denne måte skape et tema. Kategorier ble flyttet mellom tema, hvor noen av kategoriene ikke passet inn i de eksisterende temaene. Disse kategoriene ble dermed klynget sammen, og det ble tydelig at disse kategoriene relaterte. Slik ble temaene funnet. Det ble til slutt funnet fire overstående temaer; Verdien av fellesskapet, et fristed, relasjoner og barrierer for fellesskapet (Se figur 1). Nvivo ble deretter brukt til å skape en oversikt over datamaterialet, og de valgte kategoriene ble lagt inn under de temaene som ble funnet.

4. Gjennomgang av Temaene

I dette steget skal temaene som ble funnet i forrige steg, revurderes. Noen av temaene er kanskje ikke et tema eller noen kan overlape hverandre (Braun & Clarke, 2006). Det ble gjennomført en revurdering av de temaer som ble funnet i steg tre. Dette ble gjort ved å lese det hvert av temaene inneholdt. Det ble sjekket for at data innenfor en kategori hadde en meningsfull sammenheng, og at det var et klart skille mellom temaene. Slik ble det også tatt en gjennomgang om hvilke kategorier som ble inkludert i hvert teamene. Alle de fire temaene ble tatt med videre i prosessen etter dette steget.

5. Definerings av temaene

I dette steget skal temaene bli tydeligere definert og avgrenset. Hva som er interessant med hvert tema og hvorfor, skal identifiseres (Braun & Clarke, 2006). Det skal også sørges for at det er et skille mellom hvert tema, og at de også forteller noe om det overordnede temaet i studien. I dette steget ble temaene gitt en tydeligere definisjon, og kategoriene ble brukt som avgrensning for hva hvert av temaene skulle inneholde. Temaene ble også avgrenset ved å gi hvert tema en beskrivelse, og hvorfor de var relevante for problemstillingen til studien.

3.6 Metodiske overveielser

I dette delkapittelet vil de metodiske overveielser som er aktuelle for denne studien, bli tatt opp og diskutert. I diskusjon om en studies kvalitet, brukes begrepene validitet, reliabilitet og generalisering, men disse begrepene er i stor grad knyttet til kvantitative studier (Tjora, 2012). Tjora (2012) forteller at begrepene pålitelighet og gyldighet som henviser til henholdsvis reliabilitet og validitet, er gode begreper for kvaliteten i kvalitativ forskning, og det er derfor disse begrepene som blir tatt i bruk i denne studien. Et av kjennetegnene til kvalitative studier er at elementene er flytende og påvirker hverandre, disse elementene kan være teori og problemstilling (Halvorsen, 2002). Dette er også tilfelle i denne studien. Gjennom arbeid med teori ble den inkluderte teorien revurdert og revidert, noe som igjen påvirket prosessen med å utvikle intervjuguiden, som er bygget på det teoretiske perspektivet. Et eksempel på endring som ble gjort underveis er at teorien om sosial kapital ble inkludert i det teoretiske perspektivet etter endt innsamling av data. Dette ble gjort for å få en bredere teoretisk forståelse av datamaterialet. Også i arbeidet med datamaterialet opplevdes prosessen som flytende og hvor elementer stadig ble endret. Navn på tema og kategorier ble endret under arbeid med analysen. Problemstillingen har ikke blitt endret gjennom arbeidet, men har kontinuerlig påvirket valg som er tatt, og endringer som er gjort, og den har under hele prosessen blitt revurdert for å sikre at resultatet i studien samsvarer med forskningsspørsmålet.

3.6.1 Gyldighet

Gyldigheten i kvalitativ forskning blir vurdert ved hvilken grad metoden er egnet til å undersøke det som skal undersøkes (Kvale et al., 2015). De observasjoner som er gjort, skal reflekterer de variabler eller fenomenene, vi ønsker kunnskap om (Kvale et al., 2015). Intervjuguiden ble utviklet med hensikt om å svare på problemstillingen etter beste evne. Data som ble samlet inn, skaper et bilde av det problemstilling spør om og gir innsikt i det fenomenet som undersøkes. Det skal likevel påpekes at det i arbeidet med data ble åpenbart at intervjuguiden hadde noen mangler, og at den gjerne skulle inneholdt ytterligere spørsmål om enkelte tema. Spørsmål knyttet til opplevelsen av gjensidig forpliktelse blant spillerne skulle vært et tema som fikk større oppmerksomhet i intervjuguiden. Gyldigheten handler også om forskeren som person, hans eller hennes moralske integritet (Kvale et al., 2015). Burton og Wenning (2017) forteller om de tre mest nevnte forseelser for moralsk integritet, som at en forsker ikke skal fabrikere data, forfalske forskning eller plagiere. Dette er viktig for

gyldigheten og påliteligheten til de funn som kommer frem gjennom forskning. I presentasjon av litteratur har jeg referert til andres arbeid, og all data i denne studien er innhentet av meg. Det er etterstrebet å gjengi informantenes svar så nøyaktig som mulig gjennom transkribering og presentasjon.

Gyldighet skal prege alle deler av en forskningsprosess, og fungere som en kvalitetskontroll gjennom produksjonen av kunnskap (Kvale et al., 2015). Det ble etterstrebet gjennom hele prosessen ved innsamling av data og prosessering av den, å holde kvaliteten høy. Dette ble gjort ved å følge råd og retningslinjer fra litteraturen (Braun & Clarke, 2006; Kvale et al., 2015; Tjora, 2012). For å kvalitetssikre datainnsamling ble det på forhånd laget en intervjuguide, for å sikre at data som ble samlet inn, svarer på det man ønsker å få mer kunnskap om. Intervjuguiden i seg selv kan være årsak til svakhet ved studien, som følge av det ble utformet som en semistrukturert intervjuguide. Intervjuguiden ble utarbeidet med spesifikke spørsmål, men var åpen for refleksjoner og tanker utfor disse. Det kunne ha gitt andre refleksjoner fra informantene dersom intervjuguiden ble utformet med tema og stikkord for å forme samtalen med informantene. Den semistrukturerte intervjuguiden er også en styrke, ettersom det gir mulighet for å sammenligne svarene til informantene, det ga struktur til intervjuet.

For å øke gyldigheten ble et testintervju gjennomført, for å sjekke at spørsmålene som ble stilt undersøkte relevante tema som kunne svare på problemstillingen. Gjennom analysen ble det tatt i bruk Braun og Clarke (2006) sine seks steg for tematisk analyse. Dette ble gjort som en kvalitetskontroll av prosessen og for å sørge for at analysen ble gjennomført på en strukturert og oversiktlig måte, som også kan etterprøves. Analysen kan likevel være påvirket av subjektivitet, ved hva som ble ansett som hensiktsmessig å kode, for å kunne svare på problemstillingen. Det ble etterstrebet ett beste evne å beholde objektiviteten under analyse av datamaterialet.

Kvale et al. (2015) forteller at å validere er å teoretisere, noe man også kan kalle for triangulering. Triangulering betyr at man tar i bruk flere ulike kilder, som flere datainnsamlingsstrategier eller forskningsresultater og teorier fra flere forskere for å understøtte funn i studien (Postholm, 2010). Triangulering er metode for å styrke eller sikre kvaliteten av data i forskning. Dette er en prosedyre som er inspirert av navigering, hvor man sikter etter å finne krysningspunktet mellom to eller tre ulike akser for å finne ens egen

posisjon (Postholm, 2010). Ved å bruke teori og tidligere forskning til å underbygge og bekrefte resultatet, kan dette styrke studien (Postholm, 2010). Ryen (2002) forklarer det ved at man etter å ha induktivt identifisert et tema, er neste steg å verifisere eller bekrefte funnet (deduktivt), dette gir en induktiv sløyfe. Denne typen tilnærming er legitim og nyttig spesielt når feltet man undersøker er ukjent (Ryen, 2002). Det er derfor relevant for denne studien å trekke frem, ettersom at gatelag i Norge er lite undersøkt felt. Det er i denne studien brukt triangulering for å kunne underbygge de funn som blir avdekket, ved bruk av tidligere forskning på feltet og teori. Dette er gjort for å kunne underbygge at de funn som kommer frem i studien, og for å øke gyldigheten av studiens funn.

Det skal understrekes her at ikke all forskning om gatelag er inkludert i studien men det er valgt ut et knippe studier som kan gi et bilde av det andre studier har funnet, som er relevante for denne studien. Valgene av inkluderte studier og teori og er også tatt på grunnlag av å kunne besvare problemstillingen. Teorien i oppgaven er valgt på grunnlag av det overblikket som ervervet gjennom lesning på feltet. Det teoretiske perspektivet kan være påvirket av det tidligere studier og masteroppgaver har brukt, til dels for å kunne relatere funnene i denne studien med de funn som er kommet fra tidligere studier, men i hovedsak for å kunne besvare problemstillingen i denne studien.

3.6.2 Pålitelighet

Påliteligheten i en studie handler om konsistens og troverdighet i forskningsresultatet, og om hvorvidt et resultat kan reproduseres (Kvale et al., 2015). Reliabiliteten eller påliteligheten til de data som kommer fra kvalitativ forskning er i stor grad påvirket av forskerens engasjement for temaet som det forskes på (Tjora, 2012). Dette betraktes i stor grad som støy, men kan også bli betraktet som en ressurs, så lenge det gjøres rede for hvordan ressursene blir brukt i analysen, og er eksplisitt (Tjora, 2012). Jeg hadde ingen involvering med gatelag fra før, men en kan si at engasjementet har vokst under arbeidet med studien. Synet på gatelag, og tiltaket i seg selv, er i stor grad positiv. Dette er jeg bevist på, og det er derfor etterstrebet å ha et nyansert bilde av gatelag, og fordi jeg ikke hadde alt for stor forutinntatte meninger om gatelagene, gikk jeg inn med et åpent sinn i møte med dem. Gjennom rekrutteringsprosessen ble det åpenbart at det skulle være en utfordring å finne spillere som ønsket stille som informanter til studien.

Utvalget i denne studien er derav lite og smalt, og det hadde vært ønskelig med flere informanter, med et bredere spekter. Med dette menes at informanter utenfor kjernen og fra flere gatelag skulle vært inkludert. Utvalget kan med dette ha påvirket påliteligheten til denne studien ved at data som er samlet inn ikke gir et helhetlig bilde av det fenomenet som undersøkes. Det anses dog som positivt at trenerne er inkludert som informanter i studien. Å ha to trenere fra to forskjellige lag anses å stryke studiens pålitelighet, ved å gi en innsikt til fenomenet som kanskje ikke kunne kommet fra spillerne, samt informasjon fra to forskjellige lag. Gjennom intervjuene opplevdes det som om en form for metning av informasjon oppstod. Ved metning vil det ikke komme nye synspunkter gjennom intervjuene (Tjora, 2012). Det kan anses som om en grad for metning er oppnådd gjennom datainnsamling, men dette kan forklares ved at utvalget er smalt og er kanskje ikke reelt.

Påliteligheten til kvalitative intervju er også påvirket av forskerens ledende spørsmål, og uten å være bevist, kan en påvirke svarene (Kvale et al., 2015). Det er på bakgrunn av dette viktig å gjøre rede for hvordan en forsker preger forskningsarbeidet (Tjora, 2012). I rollen som intervjuer hadde jeg lite erfaring, og det må påpekes at det spesielt i de to første intervjuene med spillerne ble stilt noen ledende spørsmål. Dette var tilfelle under intervjuet med Knut, på spørsmål om han opplevde at bakgrunnen til spillerne påvirker samholdet i laget. Svaret til Knut ble tolket som om han ikke forstod spørsmålet, og det ble fulgt opp med: "Men tror du at det at alle kommer fra en eller annen type bakgrunn hvor de sliter med rus eller psykiske lidelser, at det på en måte gjør noe med hvordan man møter hverandre på laget?" På denne måten ledet jeg Knut til svaret. Noe av grunnen til dette var også at jeg strevde med å få spillerne som stilte som informanter, til å gi utdypende svar. Dette var likevel noe jeg kjente på under intervjuene og forsøkte etter beste evne å unngå ledende spørsmål, men heller formulere dem som nøytrale oppfølgingsspørsmål. Før å øke påliteligheten, kunne flere samtaler med informantene blitt gjennomført. Dette ble ikke gjort, ettersom dette er en masteroppgave, med begrenset tid til disposisjon.

Fotballaget stilte sine lokaler til disposisjon for å gjennomføring av intervjuene. Dette lokalet var åpent, hvor det jevnlig gikk personer forbi, og som informantene var opptatt av å hilse på. Dette opplevdes som forstyrrende og kan ha påvirket både fokuset til meg og informanten, og dermed også resultatet. Det påvirket også den trygge atmosfæren man ønsker å skape i en intervjusituasjon, da man ikke kan kontrollere hvem som hører det som blir sagt. Dette kan være en forklarende faktor for hvorfor det opplevdes som utfordrende å få utdypende svar for

spillerne. Et av intervjuene ble gjennomført digitalt, noe som opplevdes som nytt og rart, fordi man ikke klarer å se og lese informanten på lik linje som ved fysisk møte. Det digitale intervjuet måtte også utsettes, da det ikke var tilstrekkelig internettforbindelse til å gjennomføre. Dette var også det siste intervjuet, og selv om det skjedde endringer av intervjuopplevelsen og selve intervjuguiden i de fysiske intervjuene, opplevdes det digitale intervjuet like utfordrende som det første. Utviklingen av rollen som intervjuer la jeg godt merke til, og spesielt evnen til å la informanten tenke og reflektere, bedret seg vesentlig gjennom prosessen. Dette kan ha påvirket resultatet, og påliteligheten kan være større i de intervjuene som ble gjennomført sist.

Det ble under hele transkriberingen forsøkt å skrive ordrett og objektivt hva som ble sagt av informantene. Under analyse augmenterer Kvale et al. (2015) for at pålitelighet kan sikres ved å ta i bruk to kodere, og motvirke vilkårlig subjektivitet, men et for sterkt fokus på dette kan også hindre kreativ tenkning. Som student i et masterprosjekt, ble ikke dette sett på som hensiktsmessig. Som nevnt av Kvale et al. (2015) er den kreative tenkningen i kvalitativ analyse viktig, dette er fordi den kreative tenkningen hjelper med å kartlegge hva som er verdt å følge, og hva som kan forkastes. Derfor kan det også anses som en fordel at det i denne sammenheng kun er en person som har kodet datamaterialet. Det kan likevel ha påvirket resultatet, som følge av subjektivitet. Det er også viktig å poengtere hvilken informasjon som kommer fra datamaterialet og hva som er forskerens egne analyser (Tjora, 2012). I presentasjon av resultatet vil datamaterialet derfor være markert ved kursiv, eller bli påpekt i teksten. Egne analyser vil komme i form av normal tekst.

Ved presentasjon av forskning, er det viktig at gjennomføringen er transparent (Tjora, 2012). Dette innebærer blant annet å gjøre rede for hvordan undersøkelsen er gjennomført, hvilke valg som er tatt og når, og hvilke teorier som er tatt i bruk og hvordan disse har påvirket. Det har gjennom denne studien blitt etterstrebet en transparen for hvordan studien er gjennomført, og for de valg som er tatt underveis i prosessen. Det er lagt frem argumenter for hvordan den inkluderte teorien er blitt valg, og hvorfor disse er relevante for oppgaven. Metodisk gjennomføring for innsamling og behandling av datamaterialet er lagt frem slik at prosessen, og hvordan resultatet i denne studien har fremkommet, er gjennomsiktig. Analysen er lagt frem steg for steg, og de metodiske valgene er forklart i dette kapittelet. Det er også blitt tatt valg underveis som kan være viktige å poengtere. Revurdering av navn på tema ble gjennomført under skriveprosessen. Dette ble gjort for at temaene skulle gjenspeile innholdet

i større grad. Det er gjennom denne studien gitt en detaljert beskrivelse for hvordan undersøkelsen er gjennomført, og vedlagt ligger intervjuguiden. Det anses derfor som mulig at dersom noen skulle tatt i bruk dette, ville de fått tilnærmet like resultater.

3.6.3 Objektivitet og Refleksivitet

Begrepet objektivitet beskriver kunnskap som er pålitelig, etterprøvd og kontrollert (Kvale et al., 2015). Kunnskapen som er kommet frem i denne studien er pålitelig, men den er ikke etterprøvd og kontrollert. Objektiv forskning skal være upåvirket av personlige holdninger og fordommer, og det skal være solid og kompetent forskning hvor kunnskapen som produseres er systematisk kontrollert og verifisert (Kvale et al., 2015). En form for objektivitet oppnås når informanten eller objektet som undersøkes, handler på en måte som frustrerer forskerens forutfattede meninger (Kvale et al., 2015). Dette opplevdes i intervjuene, hvor jeg hadde en forestilling om hva informanten ville svare, men fikk ikke det svaret jeg hadde sett for meg. Det kvalitative intervjuet, i motsetning til det kvantitative spørreskjema, gir informanten i prinsippet mulighet til å protestere mot forskerens spørsmål og fortolkninger (Kvale et al., 2015). Noen av spørsmålene opplevdes ikke som forståelig for informantene. De ga informantene tydelig beskjed. Disse tilbakemeldingene gjorde at justeringer ble gjort på intervjuguiden.

Refleksiv objektivitet forstås som å reflektere over det bidraget en har på som forsker den kunnskapen man finner (Kvale et al., 2015). En forsker bør strebe etter innsikt i de fordommer som påvirker, men som også setter oss i gang til å forstå noe (Kvale et al., 2015). Hadde jeg ikke hatt et engasjement for fotball, og fotball som en mulighet for å få mennesker ut av rus, kan det tenkes at dette tema ikke ville blitt valgt. Det er derfor åpenbart at mine holdninger vil påvirke vinklingen på oppgaven. Det er også viktig å påpeke at de fleste av oss har en ide om rusmisbrukere som gruppe, om det er sannsynlig at det finnes forestillinger om hvordan enkeltpersoner er som følge av deres rusmisbruk. Jeg prøvde etter beste evne å forholde meg til informantene på samme måte som enhver person, men med hensyn til etiske vurderingene som vil bli presentert i delkapittel 3.7.

3.6.4 Generalisering

Dersom funnene fra en studie blir vurdert som valide og reliable, gjenstår det en diskusjon om hvorvidt resultatene kan generaliseres utfor det utvalget som er undersøkt (Kvale et al., 2015).

Aase og Fossåskaret (2007) påpeker en students utfordring med å rekruttere et stort nok utvalg for at resultatene skal kunne generaliseres for en gruppe mennesker. Personer med ruslidelser som også deltar på gatelag under fotballstiftelsen i Norge er en relativt liten befolkningsgruppe, men å generalisere de funn som avdekkes gjennom denne studien, må gjøres med varsomhet. Utvalget er lite og smalt. Aase og Fossåskaret (2007) påpeker også at for å kunne skape god kvalitativ data, som kan generaliseres, må rekrutteringen av informanter skje på en forseggjort måte etter bestemte prosedyrer. Det er ikke tatt i bruk en prosedyre for å rekruttere informanter til denne studien, det vil derfor bli en utfordring å si at utvalget er representativt for alle gatelag som er underlagt Fotballstiftelsen. Det ble i intervjuene referert til kjernen av laget. Informantene som stilte til denne studien, var spillere som tilhørte denne kjernen. Kjernen består gjerne av spillere som har deltatt over en lengre periode og som deltar på de fleste treninger. Det mangler derfor kunnskap om opplevelsene fra de spillerne som ikke er en del av denne kjernen. Resultat fra denne studien kan likevel generaliseres til kjernene i gatelag, da det ser ut som at dette er et gjennomgående fenomen i flere lag. Dette blir diskutert ytterligere i resultatdelen.

3.7 Ethiske vurderinger

Postholm (2010) påpeker at det i kvalitativ forskning innebærer å utforske menneskelige prosesser i deres naturlige setting, og at det også er nære forhold mellom forsker og deltaker. Dette setter krav til at forskeren tar etiske overveielser gjennom hele forskningsprosessen (Postholm, 2010). De etiske vurderingene i en forskningsprosess sikter på å verne om deltakerne. Dette innebærer blant annet personvern (Postholm, 2010). Personvernet er beskyttet med lov i Norge, og Norsk senter for forskningsdata (NSD) sikrer at data om mennesker og samfunn blir hentet inn, bearbeides, lagres og deles trygt og lovlig (NSD). Forskeren skal med dette respektere informantens autonomi, selvbestemmelse, frihet og medbestemmelse (NESH, 2016). En søknad med skisse for masterprosjektet, som inneholdt en oversikt og plan for prosjektet ble sendt til NSD for godkjenning, sammen med intervjuguide, informasjonsskriv og plan for innhenting og oppbevaring av data. Denne søknaden ble godkjent av NSD (Se Vedlegg 1) Forskeren må også vise hensyn til deltakernes verdier og interesser, samtidig som man jobber for prosjektets målsetting (Postholm, 2010). I de forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH) påpekes viktigheten av menneskeverdet. Enkeltindividets interesser og integritet skal

ikke settes til siden i forskning for å oppnå økt innsikt, eller for å gagne samfunnet på andre måter (NESH, 2016). For å sikre enkeltindividenes interesser og integritet ble det tydelig forklart at deltakelse var helt frivillig, og at det ikke ville påvirke deres plass i gatelaget.

En forsker har et ansvar for å gi informantene tilstrekkelig med informasjon. Dette innebærer at informantene er informert om forskningsfeltet, formålet med forskningen, hvem som får tilgang til informasjon, hvordan resultat skal brukes og følgene av å delta (NESH, 2016). Informantene i denne studien fikk skriftlig informasjon om prosjektet når de ble invitert til å delta. Informasjonsskrivet som ble brukt var et eksempel fra NSD, og fulgte de etiske retningslinjene fra NESH (2016). Informasjonsskrivet inneholdt også detaljert informasjon om bruk av personlige opplysninger, om hvordan opplysninger ble innhentet, lagret og slettet etter endt prosjekt. Før gjennomføring av intervju fikk også informantene gjentatt informasjonen muntlig, hvor de også ga sitt skriftlige samtykke til å delta i prosjektet og til at data som ble innhentet ble brukt i studien (Se vedlegg 2 for samtykkeskjema). Det er krav om innhenting av samtykke, og dette skal forebygge krenkelser av personlig integritet (NESH, 2016). Samtykket skal være fritt, informert og uttrykkelig (NESH, 2016). Dette innebærer at samtykke ikke skal være gitt som følge av ytre press. Dette presset kan komme som følge av forskerens nærvær, autoriteter, samt belønninger og betaling (NESH, 2016). Det kan tenkes at spillerne på gatelaget kan ha følt på et press til delta, fra både meg og deres trenere. Det opplevdes slik at de som stilte som informanter ikke dvelte på det, og takket raskt ja, mens de som var noe usikre valgte å ikke delta. Derfor tenker jeg at det presset de kan ha følt på ikke overstyrte deres individuelle integritet. Samtykke skal gis med god informasjon om hva det og innebærer og informanten skal kunne gi tydelig beskjed om de forstår den informasjonen som er gitt (NESH, 2016). Samtykke bør være dokumenterbart, og det må også være mulig å trekke dette tilbake. Noen av informantene hadde også tidligere deltatt på intervjuer og synes ikke det var nødvendig å gå gjennom informasjonen. Dette gjorde at jeg følte meg presset til å la være. Vi gikk likevel gjennom de viktigste punktene i informasjonsskrivet, for å sikre at de ga et informert samtykke. En forsker skal behandle informasjonen som er samlet inn om personlige forhold konfidensielt og fortrolig. Personlige opplysninger skal være aidentifisert, og i publisering skal forskningsmaterialet være anonymisert (NESH, 2016). Data som er innhentet til denne studien ble lagret med alternative navn på lydfilene i en kryptert mappe, og navn er også blitt byttet ut for at informantene ikke skal kunne bli gjenkjent i den ferdige studien.

Kvale et al. (2015) påpeker at det oppstår etiske problemer i intervjuforskning som følge av de komplekse forholdene ved å undersøke menneskers privatliv og påfølgende publisere dette offentlig. Ansvarlig moralsk atferd ved forskning er noe mer enn abstrakt etisk kunnskap og kognitive valg, og er forbundet med forskerens moralske integritet og hans eller hennes evne for empati og sensitivitet (Kvale et al., 2015). Moralsk integritet er viktig å ha i for eksempel en intervjusituasjon, hvor jeg som intervjuer ikke skal presse informanten til å gi informasjon som han eller hun ikke ønsker å gi. Jeg må tåle de grenser som informanten setter. Det er også viktig å ikke presse eller overtale noen til å delta. Barron (1999) understreker i sin artikkel at det i samfunnsfaglig forskning er en lang tradisjon for å undersøke marginaliserte grupper i samfunnet. Det påpekes videre at slike marginaliserte grupper i samfunnet består gjerne av mennesker som lever på enden av samfunnet økonomisk, politisk og sosialt. Når man gjennomfører et intervju med mennesker i en slik marginalisert gruppe av samfunnet oppstår ofte et ujevnt forhold mellom informant og intervjuer (Barron, 1999). Den grunnleggende utfordringen ligger i at forskeren har ambisjon om å være lojal ovenfor informanten, og at denne lojaliteten kan dekke over maktposisjonen forskeren står i (Barron, 1999). Videre blir det forklart at selvbilde til forskeren, som spiller på lag med ”The underdogs” skaper etiske problemer i relasjonen til hans eller hennes informanter (Barron, 1999). Dette tolkes som at jeg som forsker forsøker å være ”på informantens lag”, selv om jeg egentlig ikke er det, for å kunne få den informasjonen jeg ønsker. Meg som forsker og spillerne med rusutfordringer stiller ulikt i samfunnet, og selv om lojaliteten er velmenende ovenfor informantene, dekker det over skjevfordelingen. Dette handler om å etablere en relasjon til informantene, som jeg også gjorde, men medbringer et etisk problem som Barron (1999) påpeker. Dette etiske problemet er at informanten gir og jeg får, og dermed står man i en maktposisjon.

Under møtene med informantene, og generelt hele gatelaget, opplevdes det Barron (1999) beskriver som en skjev maktfordeling i relasjonene. Spillerne utviste en form for anerkjennelse ved møtene, og spesielt under intervjuene. Det opplevdes også som om informantene før under og etter intervjuene var usikre på om de hadde det gjort eller fortalt var godt nok. Dette er også noe som kan ha påvirket resultatene, fordi det kan tenkes at de ønsket å si det de opplevde som ”det rette” og ikke deres egen oppfatning av tema. Det ble forsøkt å opprette relasjon til spillerne ved å prate om fotballen og andre emner utenfor intervjusituasjonen, for å utjevne forholdet. Som ellers i sosiale settinger når man møter nye mennesker, er det naturlig å ha spørsmål om deres situasjon. Dette var også tilfelle her, og kan ha påvirket noen av relasjonene, hvor informanten følte på det ujevne forholdet. Denne

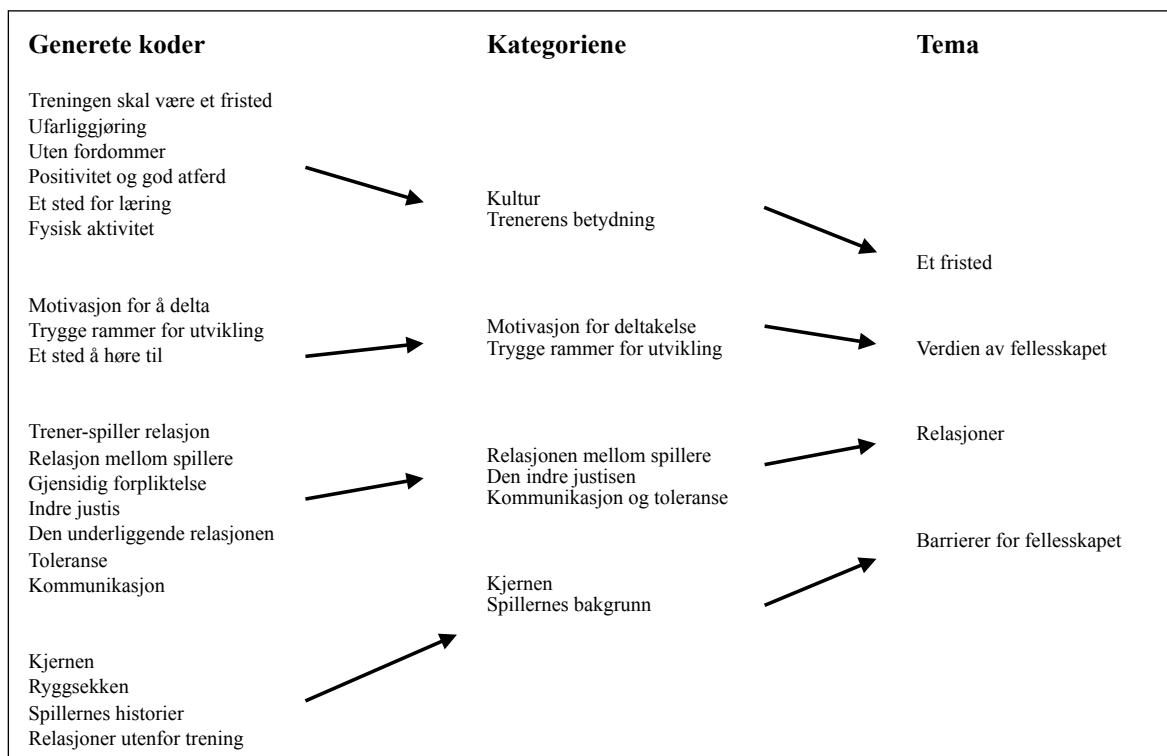
skjevfordelingen var noe som også påvirket meg, og som gjorde situasjonen noe mer ukomfortabel. Det var også noe som påvirket meg til å forsøke å gjøre situasjonen tryggere for informantene og meg selv ved å starte samtale om ufarlige emner som fotball og nyheter. Intervjusituasjonene opplevdes som mye mer naturlig med trenerne, og dette kan være somfølge av at denne skjevfordelingen ikke var tilstede i like stor grad.

4. Resultat og diskusjon

I denne delen vil resultatet fra analyse bli lagt frem i form av sitater og diskusjoner (Se figur 1). Temaene som kom frem av analysen reflekter de gjentakende temaene som gikk igjen i intervjuene, som kan hjelpe med å besvare problemstillingen i denne studien. Temaene er;

Verdien av fellesskapet, Et fristed, Relasjoner og Barrierer for fellesskapet.

Figur 1. Resultat av analyse. Figuren viser hva temaene er bygget, og er en fremstillingen av den tematiske analysen.

4.1 Verdien av fellesskapet

Med verdien av fellesskapet, menes den verdien det har for medlemmene i laget og laget som helhet. Det kan ses i lys av teorien om sosial kapital, hvor relasjoner gir ressurser og anerkjennelse, og hvor de samlede ressursene i gruppen er den sosiale kapitalen. Verdien er i denne sammenheng den totale sosiale kapitalen i laget. Tjora (2018) påpeker at fellesskap kontinuerlig må oppfattes og vedlikeholdes, og det er derfor en betydelig viktig del å være klar over det fellesskapet man er en del av og de verdier fellesskapet har. Verdien ble tydelig gjennom analysen, hvor det gjentatte ganger, direkte og indirekte ble påpekt de fordeler som

kommer fra deltakelse i gatelaget som fellesskap. Det er denne verdien som blir tatt for seg i dette temaet. En av trenerne ga et bilde av hvorfor fellesskap har en verdi for mennesker med rusutfordringer:

“For deres verden er det dem, og den rusen de får, det er de to tingene, ”det er kun meg, jeg driter i alt annet. Jeg stjeler gjerne alle penge til mor, bare jeg får oppleve det øyeblikket her og nå.” De er egosentriske i utgangspunktet, og så er det å få den egosentrien over i en mer sånn fellesskapstenkning, og det tror jeg vi har gode forutsetninger for å klare med dette. Vi kommer ikke til å revolusjonere noen, men vi kommer til å hjelpe noen på veien, som ser verdien i det.” (Olav, trener)

Dette utsagnet fra Olav kan gi en pekepinn for hvorfor et fellesskap som gatelaget har en verdi for spillerne. De må igjen, eller kanskje helt på ny, lære å være en del av et fellesskap, hva det innebærer og hvordan man skal forholde seg til det. Dette blir også påpekt i teorien om recovery, og om hvordan de igjen må finne en positiv versjon av seg selv i forhold til de utfordringene man har, men også hvem man er overfor andre (Slade, 2009). På spørsmål om deltakelse påvirker Knut utenfor treningene svarer han:

“Jeg vil tro at hadde jeg ikke hatt dette her så hadde jeg bare sittet hjemme og ikke gjort noen ting, så det hjelper meg til å komme meg ut og holde meg litt i form.”
(Knut, spiller)

Tjora (2018) hevder at om man er innenfor fellesskapet mister evnen til å oppleve den betydningen fellesskapet har, og at den blir tatt for gitt. Det at vi tar fellesskapet for gitt er en trussel for fellesskapet i dagens samfunn (Tjora, 2018). Det er derfor vesentlig at en erkjenner den verdien fellesskapet man er en del av har.

Motivasjonen til å delta

Fellesskapet viser seg å være en motivasjon for deltakelse i seg selv. Dette kan ses i sammenheng med at Tjora (2018) påpeker at å være en del av et fellesskap er en grunnleggende og naturlig del av å være et menneske. I flere tidligere studier har resultatene vist at den sosiale faktoren ved å delta i gatelag er avgjørende for spillernes motivasjon til å delta (Kobro et al., 2019; Thompson et al., 2019). Samholdet- vi er sammen om noe, og fellesskapet- at vi er del av noe større virker å være et viktig tema som gjentar seg i

forbindelse med gatelag. Samholdet var en sentral rolle i spillernes motivasjon i denne studien, og det var det sosiale som fikk dem til å fortsette å gå på trening. På spørsmål om hva som var motivasjonen til å delta på gatelaget svarte en av informantene:

“Det er det at jeg er sammen med folk som er i samme situasjon, og holde et nøkternt liv.” (Håvard, spiller)

Informanten uttrykker her det man kan se på som samhold, eller solidaritet – vi er sammen om det. De er i samme båt og befinner seg i en recoveryprosess. Tjora (2018) nevner også at en felles situasjonsforståelse er noe som bidrar til at fellesskap. Alle spillerne i et gatelag har en rusrelatert utfordring, og i den forbindelse har de en felles forståelse for hverandres situasjon. I en recoveryprosess er det også avgjørende med gode sosiale forhold for at et menneske skal klare å håndtere et problem, eller bli frisk (Karlsson & Borg, 2013). En felles situasjonsforståelse og sosiale forhold blir nærme utdypet i kapittel om relasjoner. I likhet med den tidligere forskningen, er samhold et gjentakende tema i denne studien. På spørsmål om hva som er viktig med gatelaget, svarte en av spillerne:

“Det er samholdet vil jeg si, samholdet og folkene” (Knut, spiller)

Det Knut forteller her kan indikere at deltakelse er motivert av blant annet det sosiale aspektet ved deltakelse. Dette kan ses i lys av selvbestemmelsesteorien. Følelsen av tilhørighet er et grunnleggende psykologisk behov, som må dekkes for at indre motivasjon skal oppstå (Ryan & Deci, 2000). Dette kan gi en forståelse for hvorfor samhold og følelsen av å tilhøre, er viktig for spillerne. Det kan tenkes at det også er andre faktorer for hvorfor spillerne opplever samholdet som viktig for dem. Ifølge teorien om sosial kapital er en gruppe avhengig av at resurser byttes mellom medlemmer, og man er derfor avhengig av at et sosialt nettverk gir deg et utbytte, for at du også skal gi noe tilbake (Bourdieu, 2018). Ressursene kan i denne sammenheng for eksempel bety sosial støtte. Spillerne i et gatelag har ofte vært, eller er, en del av nettverk som i stor grad dreier seg om rus. Det kan tenkes at resurser også har vært i sving her, men at disse nettverkene, eller fellesskapene, er destruktive. Å oppleve å bli en del av fellesskap som har som ønske at enkeltpersoner skal få en bedre hverdag, og et bedre liv, kan tenkes å være et godt utgangspunkt for helsefremming, som følge av økte evner til kommunikasjon, fysisk form. Karlsson og Borg (2013) bruker begrepet recoverynærende omgivelser for å definere miljøer og omgivelser som underbygger vekst og håp, eller ikke

gjøre det. Det er derfor naturlig at fellesskapet i seg selv, kan være en motivasjon for å delta. Kobro et al. (2019) understreker at gatelag gir recoveryeffekter, hvor spillerne opplever håp, og en tilværelse med rammer for verdighet og myndighet over sitt eget liv. Gatelaget gir næring til tanken om mestring og håp om en bedre fremtid, og som Tjora (2018) påpeker handler ikke fellesskap kun om trivsel, men også om å ha en forankring til mindre og større samfunn.

Trygge rammer for utvikling

Begge trenerne uttrykker at en av verdiene fellesskapet har for spillerne, er at de har en trygg arena å komme til. Å delta i gatelaget gjør at de skaper trygge relasjoner, og har et felleskap som skaper trygge rammer for læring og utvikling.

“Verdien av fellesskapet i dette laget er jo at de blir trygge på hverandre, de utfordrer hverandre hele tiden, i vertfall når de har vært med en stund, da blir de jo trygge på omgivelsene og trygge på seg selv. Da utvikler de seg mye lettere og mye raskere. Det å skape fellesskap og trygghet i gruppen det er ekstremt viktig, for det fører bare med seg positive ting” (Olav, trener)

Dette uttalte Olav i på spørsmål om hvilken verdi et godt fellesskap hadde å si for gatelaget. Formålet med gatelaget er at spillerne skal ha en arena hvor de kan lære seg evner som forventes av dem som medborgere. I tidligere studier er det vist at spillere som deltar i gatelag blir bedre på å kommunisere og erverver alternative mestringsstrategier (Pringle & Sayers, 2004; Thompson et al., 2019; Wang et al., 2014; Zschucke et al., 2012). Disse mestringsstrategiene handler i utgangspunkt om at trening blir en metode for å håndtere stressende og ubehagelige situasjoner istedenfor å oppsøke rus (Zschucke et al., 2012). Å oppleve økt kompetanse for både psykiske og fysiske ferdigheter styrker motivasjon, og dette kan også øke selvtillit og mestringstro (Bandura, 1977; Ryan & Deci, 2000). I teorien skal også dette kunne overføres til andre aspekter av livet, for å vite om dette gjelder for spillere på gatelag kreves mer forskning på dette området. Brumoen (2007) forteller dog om at høy mestringstro også kan gi kontroll over trangen til å ruse seg, og Thompson et al. (2019) fant at ferdigheten spillerne fikk ved deltakelse også var til nytte utenfor banen. Det Olav forteller gir en indikator på at gatelaget skaper en trygg arena hvor spillerne kan utvikle seg. Det ser ut til at denne utviklingen skjer under omstendigheter uten press, og at utviklingen skjer naturlig

ved deltakelse. En av informantene uttalte følgende, på spørsmål om hvilken verdi fellesskapet har for han:

“Ja, det hjelper jo, fordi jeg vet jo at det er andre som også sliter, at jeg ikke er den eneste, og ehm, at det er folk som har hatt det verre en meg, det gir jo en, "shit", okei, men det går bra, det er bare, det går bra, du må bare prøve” (Knut, spiller)

Det Knut forteller her viser hvordan mestring i fellesskapet, påvirker de enkelte spillerne. De kommer fra samme situasjon, og har utviklet seg, på tross av de utfordringene de har. Høigaard (2008) forteller om kollektiv mestringstro, og hvordan den påvirkes av det å lykkes, få gode tilbakemeldinger og en god trener. For å utvikle kollektiv mestringstro krever det at spillerne kommuniserer tydelig den kompetansen og viljen de har til å yte for laget (Høigaard, 2008). Det er derfor naturlig at spillerne opplever at deres egen mestringstro øker ved å se andre mestre. Kobro et al. (2019) fant at spillerne i gatelag lærer av hverandre, og at de forstår sammenhenger i sitt eget liv på en ny måte. Dette kan også være viktig for en recoveryprosess, å se nye sammenhenger som kan lære individet å håndtere sine utfordringer, samt å få et nytt syn på disse utfordringene. Spillerne fikk støtte rundt seg til å ta tak i utfordringene sine i Kobro et al. (2019) sin studie. Dette kan relateres til Bandura (1997) sin sosialkognitiv teori og begrepet human agency, som er en kritisk evne for å kunne ta styring i eget liv. Dette kan vise hvordan det Knut forteller gir en indikasjon på hvorfor de trygge rammene har stor betydning for gatelaget. På spørsmål om hvordan mestring påvirker fellesskapet fortalte Truls:

“Det påvirker jo fellesskapet i positiv retning for det er enklere å være positiv overfor andre og hjelpe andre når du er trygg på seg selv og din egen rolle” (Truls, trener)

Utsagnet til Truls viser hvordan de trygge rammene også har betydning for fellesskapet. De trygge rammene som gatelaget skaper legger grunn for et fellesskap som oppleves som trygt for spillerne, hvor de lettere også kan bidra inn til gruppen. En av trenerne forteller dette:

“Når man blir trygg på seg selv på noe, så blir man også en stor ressurs inn i en gruppe. For da vet man at dette behersker jeg, men det gjør ikke hun nye som kom, så da må man prøve å dra med dem også, og la de kjenne på den samme gode følelsen som vi fikk kjenne på.” (Olav, trener)

Det Olav forteller her kan vi knytte opp mot teorien om sosial kapital og ressurser (Bourdieu, 2018). I et trygt fellesskap som legger til rette for opplevd kompetanse og mestring, vil enkeltindivider sitte igjen med større ressurser. Disse ressursene kan byttes mellom spillere. Kanskje den nye personen kan bidra med positivitet og engasjement, om de etablerte spillerne deler sin erfaring og støtte. I et gatelag vil ikke disse ressursene bestå av materielle gode, men heller i form av personlige ressurser som støttende ord og tilbakemeldinger eller engasjement. Dette er jo også interessant i relasjon til teorien om recovery, som i stor grad dreier seg om å finne sine indre ressurser (Karlsson & Borg, 2013). Kanskje de på denne måten oppdager sine ressurser, og hva de kan bidra med inn i en gruppe, og etterhvert til en jobb eller til lokalsamfunnet. En av spillerne forteller også hvordan han i starten av deltakelse i gatelaget hadde mer enn nok med seg selv:

“Jeg prøver jo å snakke og hilse på folk. Det gjorde jeg ikke begynnelsen, da fungerte ikke hodet helt. Jeg prøver å få andre til å føle seg bedre.” (Håvard, spiller)

Han forteller at han ikke hadde overskudd til å bidra til det sosiale, fordi for han var det mer en nok utfordrende å holde seg rusfri. Nå er han en av de største bidragsyterne for laget, i et sosialt ståsted. Håvard forteller:

(..)Jeg har vært med en stund, og jeg er en av oss tre som er der enda, men vi har vært med hverandre hele veien og jeg har kompt på hver eneste trening så merkes om jeg ikke er der. (Håvard, spiller)

Dette viser hvordan den sosiale kapitalen til gatelaget bidrar i dette tilfelle, til at en person klarer å skaffe seg ressurser til å etterhvert også bidra til den sosiale kapitalen. De trygge rammene som skapes i gatelaget, legger til rette for at den sosiale kapitalen kan øke. Ifølge teorien kan enkeltspillernes ressurser øke ved deltakelse og etterhvert kunne bidra til gruppen (Bourdieu, 2018). Å skape en trygg arena og trygge rammer for utvikling og mestring ser ut som å være en viktig faktor som har betydning for fellesskap i gatelaget.

4.2 Et fristed

At gatelaget er et fristed, er noe som ofte ble påpekt gjennom intervjuene av informantene. *“Dette er egentlig bare en friplass (..).”* (Olav, trener). Dette viser at gatelagene bruker mye tid på å avklare hvilke spilleregler som gjelder når man deltar, og hva slags sted gatelaget skal være. Alle gatelagene har verdier de følger, men de enkelte lagene blir også sammen enige om hvordan man skal oppføre seg og hvilke regler som gjelder. Dette tema kom tydelig frem i intervjuene, og var et stort fokus for trenerne. De regler, normer og verdier gatelaget har er vesentlig for at laget skal fungere, og er også en fordel for spillerne i de fleste sammenhenger. Dette uttalte en trener om av tankegangen for gatelaget og som gir en forklaring på hvordan kulturen og tankesettet om gatelaget er:

“Det er ikke det å bli verdens beste fotballspiller, men mestringen av enkelte ting”
(Olav, trener)

Kultur

Kulturen i gatelagene som er undersøkt i denne studien, er en betydelig bidragsyter for hvorfor spillere og trenere trives og opplever det som trygt. Kulturen legger til rette for at man kan få lov til å være den man er, og ha de utfordringene man har, uten at det skal spille en rolle. På trening og kamp skal man ikke være ruset, og man skal heller ikke prate om rusrelaterte emner. Gatelaget blir beskrevet som en friplass, hvor spørsmål om hva og hvor ikke dominerer, men kun en plass hvor man får muligheten til å være sosial og fysisk aktiv. En av trenerne forteller dette:

“Dette er egentlig bare en friplass, to dager, kom som du er, gå som du er, ferdig. Ingen restriksjoner eller noe som helst, bare trene litt og spille litt fotball, helt ufarlig. Vi ufarliggjør det vi holder på med og vi er folkelige folk, vi er ikke en terapeut, vi er ikke en koordinator eller veileder på et offentlig kontor, som skal sitte å se gjennom alle de 14 spørsmålene vi må ha svar på når man er der inne og som man gruer seg til.” (Olav, trener)

Dette sitatet forteller hvordan gatelagene har fokus på være åpne, uavhengig av fysisk form, ferdigheter og hvor man befinner seg i en recoveryprosess. Treneren påpeker også at gatelaget er et fristed, hvor man kan være den man er. Dette viser også at gatelaget skal være et sted i

kontrast til de krevende aktivitetene, som å møte hos NAV, eller kommunen. Et av stegene i en recoveryprosess er at en skal finne en positiv identifikasjon (Slade, 2009). Denne finner man gjerne et nytt sted, med nye mennesker. Et sted hvor man kan definere seg selv på ny, uten eller i tillegg til psykisk helse- og rusutfordringer (Slade, 2009). Kobro et al. (2019) fant at spillerne opplevde å kunne stå for sin historie, uten å være skamfulle og pakke det inn, noe som opplevdes som trygt og befriende. Dette kan tyde på at gatelagene er et sted hvor man kan indentifisere seg selv på ny utenfor rusen, og skape en positiv holdning til seg selv. På spørsmål om hvordan spilleren opplever sosiale utfordringer svarte Håvard:

“Alle har sitt, alle har de samme problemene, en dag så husker du ingenting, en dag så får du ikke til noen ting, og det er ingen som bryr seg om det heller.” (Håvard, spiller)

Utsagnet til Håvard viser at gatefotballen er et sted hvor en person kan være som han eller hun er, og at det ikke har en betydning at man sliter litt en dag. Det er rom for å prøve og feile, og det handler ikke om å bli best i fotball. Dette reflekterer også at treneren er viktig for kulturen i gatelaget, ved å kommunisere de holdninger og verdier som er viktige for laget.

Trenerens betydning

Rammene er det som skaper laget, og det fellesskapet de er en del av. Rammene består i stor grad av de regler som blir satt for deltakelse, men inkluderer også de tenkemåter og det fokuset treneren har. Olav uttalte dette i forbindelse med hans tanker om gatelaget:

“De skal egentlig bare få litt mental luftepause, og de skal bruke det fysiske, for de kan godt bli fysisk slitne, det er bare bra, for da tømmer man også hode for mye.”
(Olav, trener)

Her blir det igjen påpekt av en av trenerne at hvordan gatelaget skal fungere for spillerne, og hvorfor det er et fristed. Kobro et al. (2019) fant også at trenerens betydning var stor. Evnen treneren har til å skape et trygt gruppefølelse med tydeligere rammer var betydelig viktig for deltakernes positive opplevelser med gatefotball (Kobro et al., 2019). Det Olav forteller reflekteres i intervjuene av spillerne som også forteller at det er et sted hvor det ikke spiller noen rolle hvor flink man er. Det kan i denne sammenhengen også tenkes at deltakerne i

gatelaget har en felles situasjonsforståelse av rammene for deltakelse. Dette er også noe som kan knyttes til Durkheim (1893) sitt begrep , kollektiv bevissthet, hvor det er enighet som enkelte normer og verdier ved deltakelse, også uten at det nødvendigvis må forklares. Truls forteller dette om hans tanker om gatelaget:

“Det er jo en positiv og sosial arena hvor du har det vi må tro er en positiv aktivitet, at du får trening og blir i bedre form, og det er et miljø som hjelper hverandre å bli bedre, på alle måter.” (Truls, trener)

Det Truls forteller her viser hvordan fokuset og visjonene for gatelaget er. Trenerne var begge tydelige på at spillerne skulle hjelpe hverandre, slik som det blir forklart i sitatet ovenfor. Treneren har helt klart en betydelig rolle for gatelaget. Kobro et al. (2019) fant i sin undersøkelse at trenerne være ankeret for verdiene i laget, som også ga rom for spilleres selvrespekt og verdighet, også på dårlige dager. Dette observeres også i denne studien. På spørsmål om trenerens rolle for fellesskapet svarte Knut dette:

“Veldig stor betydning. Vi merker det når han vært borte noen ganger for å si det sann, det blir en helt annen trening. Ja, nei han er bare veldig viktig.” (Knut, spiller)

Her uttrykker Knut hvor mye treneren påvirker treningene, og at hans rolle er betydelig. Trenerne har begge lang erfaring som fotballtrenere og de viser til klare visjoner for laget. De er trenere på to forskjellige lag, men det er en tydelig sammenheng i tenkemåten for hvordan rammene for laget skal være. Dette gjelder både for regler, normer, visjoner og atferden til spillerne. De hadde også klare tanker om deres rolle overfor spillerne, selv om dette varierte litt mellom trenerne. Truls hadde et klart bilde på at han var trener på gatelaget, slik som han er på et hvert fotballag, i motsetning til Olav som hadde noe mer personlig forhold til spillerens recoveryprosess.

I et lag som gatelagene, er det naturlig at de har enkelte utfordringer. En av de utfordringene som blir påpekt av både spillere og trenere, er at de er få spillere som holder et jevnlig oppmøte. Spillerne forteller at deres trenere er veldig viktig for å håndtere slike utfordringer. På spørsmål om hvilke utfordringer laget har, svarte Knut:

“(..) utfordringen er at det ikke er så mange folk, men jeg syns jo at treneren vår er veldig flink til å finne måter å trene på med så få, det synes jeg er veldig bra” (Knut, spiller)

Dette viser hvordan treneren jobber for å skape en god treningsøkt. Fokuset til trenerne virker å være det å skape et godt miljø for fotball, sosialisering og utvikling, og er noe som er betydelig for fellesskapet. Olav svarte at han gjorde dette for å styrke fellesskapet i laget:

“Vi har jo fokus på å sørge for å gjenta at man skal gjøre hverandre gode, positive tilbakemelding og alt det der, som går på den mentale biten med det å være en del av et lag.” (Olav, trener)

Det Olav forteller, tyder på at fokuset er å skape et lystbetont sted å komme, hvor spillerne arbeider for å gjøre hverandre gode. Dette kan ha en betydning for fellesskapet i gatelaget, ved å skape et sted som oppleves som tryggt og hvor man er fri til å være den man er med de utfordringene man har.

4.3 Relasjoner

Relasjonene i denne studien er de sosiale og emosjonelle forbindelsene mellom medlemmene i gatelagene som er undersøkt. Det dreier som opplevelsen av sosial støtte fra medspillere, og hvordan spillerne opplever en forpliktelse (den indre justisen) ovenfor disse relasjonene. Delkapittelet viser også hvordan toleranse og kommunikasjon er i lagene og hvordan dette kan påvirke det sosiale samspillet i fellesskapet.

Relasjoner mellom spillere

Litteraturen forteller om hvordan relasjonen mellom spillere i et lag har en betydning for hvor godt fellesskapet er (Enjolras et al., 2005). Det er derfor vesentlig å undersøke hvordan relasjonen er mellom spillerne i gatelaget er, for å få en forståelse av fellesskapet i laget. Trenerne uttrykte i større grad hvor flinke spillerne var med hverandre, enn det spillerne selv fortalte. Dette kan være naturlig, ettersom treneren står på utsiden og observerer hvordan

spillernes atferd er overfor hverandre. På spørsmål om hva spillerne gjør for å styrke fellesskapet svarte en av trenerne dette:

” Det er veldig flinke med hverandre, når de blir trygge på hverandre. De som har vært med lengst og de som er tryggest på seg selv, de er veldig flinke på å ta imot nye folk. Jeg tror at de etterhvert når de har fått vært med oss, ser verdien av å ha et trygt og godt, ja som en liten småfamilie.” (Olav, trener)

Det Olav forteller her viser at spillerne etterhvert utvikler gode evner for å skape gode relasjoner til hverandre og til nye spillere. Å ha evnen til å bygge betydelig relasjoner til andre er en del av recoveryprosessen (Slade, 2009). Dette er viktig for å skape et bilde av hvem spilleren er for andre og for samfunnet rundt. Det skiller seg fra å skape en positiv identitet ved at man utvikler en sosial rolle i menneskene rundt sitt perspektiv, og ikke for seg selv. På et gatelag kan spillerne finne ut hvem de er for andre, og deres rolle i gatelaget. Å utvikle evnen til finne sin identitet i forhold til andre er avgjørende for fellesskapet. I alle grupper finnes en dynamikk, og hvor medlemmene i gruppen har definerte roller (Høigaard, 2008). For at en gruppe skal fungere er det også viktig å etablere disse rollene, og finne ut hva man kan bidra med inn til gruppen. Lamont et al. (2017) finner at sosial støtte er viktig for en recoveryprosess, og der er derfor vesentlig for både prosessen spillerne er i og for fellesskapet, at de opplever å kunne oppsøke støtte hos sine medspillere. På spørsmål om han opplever at han kan oppsøke medspiller for støtte, svarte Knut:

“Ja, det føler jeg at jeg kan. Om det er noe jeg sliter med. Men nå er ikke jeg en person som bare sier til folk hva jeg sliter med, men jeg tror at om det hadde vært noe så kunne jeg gått til dem.” (Knut, spiller)

I likhet med Knut, forteller også Håvard at han opplever å kunne oppsøke sine medspillere for støtte. Dette kan indikere på at spillerne opplever at de har tilgang på støtte fra sine medspillere på gatelaget. Tjora (2018) finner som tidligere nevnt en felles situasjonsforståelse i fellesskap. Det kan tenkes at denne felles forståelsen av hverandres situasjon, legger til grunn for en underliggende relasjon mellom spillerne. En kan observere ellers i samfunnet at mennesker flokker seg sammen om de er i en noe lik situasjon. Eksempler for dette kan være småbarnsfamilier, studenter, eller mennesker med lik diagnose. Spillere på et gatelag, er alle i gang med en recoveryprosess, og det kan derfor være en god mulighet for sosial støtte og

forståelse. Dette er også er viktig for recoveryprosessen (Lamont et al., 2017). På tross av at gatelaget skal være et fristed hvor rus ikke omtales, kan det tenkes at dette usagte fellestrekket, kan legge til rette for en underliggende relasjon som inkluderer en støtte og forståelse ovenfor hverandre, uten at det blir snakket om. Identifisering blir også påpekt av Tjora (2018) å være noe som spiller på inn på fellesskap. Identifisering relateres til de fellestrekk som i dette tilfelle kan være deres livssituasjon og felles interesser. På spørsmål om hvordan han har erfart at bakgrunnen deres påvirker samholdet, svarte Håvard:

“Det hjelper jo veldig. Gjør du noe feil så vet du at ingen ser ned på deg, på noe måte. For vi er jo ikke de beste fotballspillerne vi som er her.” (Håvard, spiller)

Det ser ut til at det spillerne opplever, er det samme som treneren observerer, om at de er flinke med å støtte hverandre. Enjolras et al. (2005) forklarer at fellesskap i et idrettslag skapes ved gjentatte møter over tid. Dette er også en forutsetning for fellesskapet, men hvor ofte man møtes er også en indikasjon på hvor godt fellesskapet er. Når mennesker møtes regelmessig over tid, vil de også bli tryggere på hverandre og den situasjonen de er i. En av trenerne forklarer dette slik:

”Jeg føler meg ganske trygg på at dette er blitt en gruppe som er en trygg arena for mange av dem hvor du ikke trenger å stresse med hva folk tror eller tenker om noen, prøver å lure deg eller noe sånn. Jeg opplever jo at flere går fra å være veldig stressa og nervøse de første øktene til å bli veldig avslappet og mye mer lett til sinns og ser ut som de koser seg og har det kjekt.” (Truls, trener)

Den indre justisen

Noe som gjentatte ganger ble nevnt av begge trenerne i intervjuene var begrepet “indre justis”. Det trenerne legger i dette begrepet er at de ønsker at spillerne skal kjenne på en indre forpliktelse ovenfor laget, samtidig som de også stiller medspillere ansvarlige. Enjolras et al. (2005) beskriver dette med begrepet gjensidig forpliktelse. For at et fellesskap skal være sterkt, må også relasjonene mellom medlemmer i laget være emosjonelt sterke, gjensidige og forpliktende. Dette vil derfor være betydelig for fellesskapet. En av trenerne forteller dette:

“(..) Og så lærer de seg etterhvert en sånn indre selv-justis og, de er ganske gode der de gir hverandre beskjeder når ser at ting ikke er slik det skal være. De klarer å si ifra, det er vertfall det som er målet, jeg har oppfordret de til å gi beskjed vis det er noe de ikke er fornøyde med eller noe de er utrygge på.” (Olav, trener)

Den indre justisen handler om å følge de normer og regler som er som er satt, og stille hverandre ansvarlige for å overholde disse. Trenerne rapporterer om ulike grader av indre justis, hvor en av trenerne uttrykker at han savner en indre justis i gruppen, og at de ikke er like gode til å gi beskjed til hverandre. Han forteller dette;

“(..) jeg savner litt det der at de har den indre justisen i gruppen, det er ingen som har tatt tak i det. De må jo gi beskjed til hverandre, de er enige i det, men det er sjelden at noe blir tatt tak i internt i gruppen.” (Truls, trener)

Truls forteller også hvordan det i de situasjoner hvor han ønsker at spillerne kjenner på den indre justisen, i større grad har behov for å gi medspillere forståelse overfor situasjonen. Olav uttrykker dette om den indre justisen på laget:

“Det blir fort en sånn indre justis, og de blir for forbannet, for vi har jo en facebookside og spond, og de blir fort forbanna om noen sier at de kommer og så kommer de ikke likevel. Da blir det fort diskusjon. Den indre justisen den går på mange av de andre tingene og, som at rus skal legges til sides her.” (Olav, trener)

Det Olav forteller kan tyde på at det finnes en følelse av gjensidig forpliktelse blant spillerne. De opplever en forpliktelse ovenfor de andre spillerne ved å møte som avtalt, og de forventer det samme av medspillere. Dersom andre spillere ikke opplever denne forpliktelsen er det dog ikke gjensidig. Gjensidig forpliktelse er noe som bygges opp over tid, når man får en relasjon til den gruppen man har en tilhørighet til (Enjolras et al., 2005). Det kan se ut som den følelsen av forpliktelse finnes hos den enkelte spilleren, men at det kan hende at de ikke er like sikre overfor de andre. På spørsmål om spilleren opplever en forpliktelse ovenfor laget svarte Håvard:

Håvard: *“Ja, på en måte. For jeg er jo forpliktet til å komme nøktern og være positive og sånn så det gjør jeg jo. (Håvard, spiller)*

Intervjuer: Føler at de andre er avhengige av at du kommer?

Håvard: *“Ja, det hjelper jo alle andre også her.”* (Håvard, spiller)

Intervjuer: Forventer du at de andre som kommer på trening, er på samme måte?

“Ja jeg forventer jo egentlig det da, men du vet jo aldri.” (Håvard, spiller)

Her poengterer informanten også en viktig del av gjensidig forpliktelse, han forstår at de andre er avhengige av at han kommer, og at det gagnar resten av gruppen. Likevel er han ikke like sikker på sine medspillere. Svaret fra informanten kan tyde på at dette er en gruppe som gjerne ikke har opplevd gjensidig tillit i stor grad. Med dette menes at de har opplevd negative relasjoner, hvor man ikke har opplevd å ha noen å stole på og kunne forvente noe av. Kobro et al. (2019) fant at spillerne tidligere har opplevd negative fellesskap, som ikke er nærende for individers livsvilkår. Den livserfaringen spillere på gatelaget har er stor, og dreier seg ofte om opplevelser av mistillit fra nære omgivelser samt utenforskap fra storsamfunnet (Kobro et al., 2019). Olav forteller dette i om spillernes tidligere relasjoner:

“For mange av dem har vært vandt med ett miljø, en god kompis, han snakker man med, er ikke sikkert det var en kompis heller, men det er det som er det trygge. De jeg satt "skudd" med i 2015, det er kun de jeg har hatt. Skal man forholde seg til andre, gå på en buss, trekke et kort, måtte gå i banken, måtte gå på et offentlig kontor, hver av de dørstokkmilene der er for mange ekstremt tungt.” (Olav, trener)

Dette utsagnet fra Olav tyder på at tidligere relasjoner kan påvirke hvordan de opplever den indre justisen, og hva de kan forvente av andre. Dette kan påvirke fellesskapet, ettersom et sterkt fellesskap krever at relasjonene er gjensidige og forpliktende (Enjolras et al., 2005). Den indre justisen relateres relateres også til spillerens atferd på trening og kamp. Det påpekes at det er spillerne selv som har bestemt hvordan de skal ha det på laget, og at det derfor er viktig for trenerne at spillerne klarer å følge dette. Å kunne ha en atferd som er rettfærdig for mennesker rundt seg, må kanskje læres og erfares på ny, og Olav forteller dette:

“Jeg opplever vel at den forståelsen at din atferd bidrar til at de andre får en bedre eller dårligere opplevelse, den er ikke så veldig sterk. Det må vi jobbe med. Jeg tror ikke at det er lett for dem” (Olav, trener)

Utsagnet til Olav viser at spillerne har behov for å jobbe med sin atferd, og forstå hvordan den påvirker mennesker rundt. Dette relateres til den indre justisen ved at atferd påvirker relasjoner i laget og dermed også fellesskapet. Om atferden til en spiller ikke oppleves som forpliktende av medspillere, kan dette påvirke relasjonene. Den indre justisen har en betydning for fellesskapet, og hvor sterkt det står. Som Enjolras et al. (2005) forteller, er fellesskapet i idrettslag avhengige av at relasjonene i et lag er emosjonelt sterke, gjensidige og forpliktende. Som Olav og Truls forteller er den indre justisen er noe begge trenerne har et fokus på å formidle til spillerne sine, selv om ikke begge lagene som er undersøkt i denne studien rapporteres å ha en like sterk indre justis.

Toleranse og Kommunikasjon

“Det er artig at du nevner kommunikasjon for det er jeg veldig opptatt av, at de lærer seg navnet på de de trener med, tør å rope navnet når de vil ha ballen, eller om de vil sende en ball til dem. Det er jo god læring og, for det kognitive og det som foregår oppe i hodet til mange er jo et stort problem. De kan høre et navn hundre ganger, men husker det ikke likevel.” (Olav, trener)

I et sosialt samspill er det mye læring å hente (Karlsson & Borg, 2013), og gatelagene viser tendenser til å være en gyllen mulighet for slik læring. I relasjoner med medspillere viser det seg at deltakerne i gatelag lærer mye av det som kreves for å ha en jobb, kunne samarbeide og ha nære private relasjoner. Dette samsvarer med den tidligere forskningen (Thompson et al., 2019). Her forteller Olav forteller hvordan kommunikasjon er viktig del av hans fokus. Han har erfart at å trene på kommunikasjon er viktig, ikke bare for å fungere sosialt, men også for å utvikle de kognitive evnene. At spillerne utvikler sine evner til kommunikasjon blir også påpekt av Truls:

“Kommunikasjon er ekstremt viktig, og det er også læring til det kjedelige livet de skal ut i senere. For den sosiale læringen er for mange ekstremt vanskelig, og jeg er stolt og imponert av at så mange bare tør å komme inn i et helt nytt miljø, de tør å komme, de aner jo ikke hva de treffer, de aner ikke hvem vi er, men de tør å trække over den dørstokkmilen og komme inn og forholde seg til helt andre ting.” (Truls, trener)

Her understreker treneren viktigheten av at spillerne lærer å kommunisere, og hvordan det kan hjelpe dem inn i det han kaller for “det kjedelige livet”. Her sikter han til det livet med hus, jobb og kanskje en familie. Dette er også en viktig del av målet med gatelaget, som er å være til hjelp mot veien å bli en medborger i samfunnet. I liket med tidligere studier (Pringle & Sayers, 2004; Thompson et al., 2019), kommer det frem også i denne studien at spillerne blir bedre på å kommunisere, lære seg navn og sosialisere med medspillere. Tjora (2018) forteller også om at kommunikasjonen må være tilstede i et fellesskap. Trenerens fokus er også på at spillerne skal støtte hverandre og være positive, og Truls forteller dette:

“Slik som gruppen har vært det siste året, særlig de som har vært flinke å spille fotball har hatt en enorm toleranse ovenfor de som ikke er så flinke og det tenker jeg at de skal ha mye cred for, for det må være vanskelig av og til, det ser jeg også. Det har vært lite syting og klaging på andre og stort sett mer oppmuntrende at dette går fint. (...) Så det å ikke kommenter eller latterliggjøre andre sine dårlige ferdigheter, det er vi veldig opptatt av å sette til verk i denne gruppen. Som jeg sier så er det nå en gruppe som er veldig flinke på det.” (Truls, trener)

Her forteller en trener om hvordan spillerne i gatelaget er flinke med å tolerere hverandres ferdigheter og fysiske form. De klarer å oppmuntre hverandre og være positive overfor hverandre istedenfor å påpeke utfordringer den enkelte har. Dette samsvarer med tidligere forskning. Macnaughton og Meldrum (2017) fant at deltakelse i gatelag lære spillerne å være et medmenneske. Dette kan være med på å skape et inkluderende miljø, hvor mennesker har lyst til å være. Å utvikle evnen til å kunne kommunisere, er avgjørende for fellesskapet (Tjora, 2018). Men ut ifra resultatet i denne studien kan evnen til å tolerere også være en betydningsfull faktor for at fellesskapet i gatelagene blir bra. Det å kunne tåle at andre ikke har like gode ferdigheter, fysisk form eller sosiale evner, samt å kunne kommunisere med medspillere ser ut til å være betydningsfullt for fellesskapene. Det kan tenkes at det er avgjørende for mennesker som befinner seg i en recoveryprosess, at de blir tolerert, og at de dermed kan fortsette recoveryprosessen i gatelaget.

4.4 Barrierer for fellesskapet

Det er frem til dette punktet i kapittelet vektlagt de resultater som bidrar til fellesskapet i en positiv forstand. Det ble tydelig gjennom analysen at gatelagene også har utfordringer som virker som barrierer for fellesskapet. Noe som ble tolket som en barriere for fellesskapet var kjernen. Som nevnt tidligere i studien innebærer dette en kjerne av spillere som har deltatt lenge og jevnlig. Spillernes bakgrunn ble også identifisert som en barriere for fellesskapet, som dreier seg om det livet de har, eller har hatt innenfor rusmiljøet.

Kjernen

“Lagmessig så har vi en kjerne som er veldig stabil og så er det er en del som detter litt inn og ut, sånn må det jo være, vi kan jo ikke nekte folk å komme fordi du ikke har vært der på 14 dager. Men det gjør det nok vanskeligere å få til en gruppefølelse utover den kjernen, når det er folk som er ustabile i oppmøtet.” (Olav, trener)

Det ble tydelig gjennom intervjuene at begge de undersøkte gatelagene er preget av det å ha en kjerne, slik som det blir forklart i sitatet fra Olav over. En masteroppgave har også funnet det samme fenomenet i sin undersøkelse av gatelag (Lofthus, 2019). I tilfellet til gatelagene ser det ut til å være et naturlig fenomen, som følge av gruppen mennesker som deltar på laget. De kan ha gode eller dårlige perioder, de kan falle tilbake til rusen, eller ha behov for en mer klinisk behandling for en periode. Gatelagene er også åpne, og spillerne er like velkommen selv om en ikke har deltatt på en stund. Det ut som det fellesskapet som finnes i denne kjernen er et godt fellesskap, og som har et godt samhold. Dette uttalte Håvard:

“Det kan jeg gjør, men vi er ikke så mange faste Vi er 3-4 stk. som er faste (..)”
(Håvard, spiller)

Dette sitatet viser også at spillerne er preget av det til tider er få spillere som deltar jevnlig. Det ble nevnt flere ganger av alle informantene at de er preget av å ha få spillere. Et fellesskap blir ikke definert ut ifra antallet som er med, og det kan tenkes at det på tross av dette kan skapes gode relasjoner innad i kjernen. Ved å ha en slik kjerne bygger det muligens opp til at det å komme inn som ny på laget, og å komme seg inn i det fellesskapet, blir vanskelig. Tjora (2018) forteller om hvordan mennesker kan føle om de er inkludert i et fellesskap eller ikke,

og dette kan for noen oppleves som veldig ubehagelig. For noen kan det virke avskrekkende og motløst. Det kan også være vanskelig å skulle jobbe seg inn i en slik sosial gruppe, spesielt med tanke på den livssituasjonen de står i, i en recoveryprosess. Herregården (2019) fant også at det var flere som opplevde at det var vanskelig å få innpass i gatelaget. Hun nevner ikke om det undersøkte laget hadde en kjerne, men forteller at spillerne opplevde at å være i dårligere fysisk form eller å ha begrenset med fotballferdigheter gjorde det vanskelig å få innpass i gruppen. De tidligere temaene har tatt opp at spillerne likevel er flinke til å inkludere, oppmuntre og være positive til nye spillere.

Spillernes bakgrunn

“Ja i noen tilfeller så gjør det det (..), det kan slå litt ut begge veier, faktisk. Det kan ha litt med miljøer og gjenger og det er jo ikke New York vi bor i, det er jo en liten region, så mange kjenner hverandre. Og det ligger som jeg sier en del i de ulike ryggsekkene her, av både grums og fine ting. Det kan påvirke miljøet.” (Olav, trener)

Dette svarte en trener på spørsmål om hvordan spillernes bakgrunn påvirker samholdet i gruppen. Tidligere i resultatet har det blitt påpekt hvordan bakgrunnen til spillerne kan være en positiv bidragsyter til å bygge relasjoner basert på deres felles forståelse av hverandres situasjon. Men det ser ut til at det også kan jobbe imot fellesskapet. Truls forteller om lignende opplevelser av spillernes bakgrunn:

“Ja, det er jo det jeg snakket om, at det kommer en ny person inn som egentlig kommer med en positiv innstilling, men så er det noen som har en dårlig erfaring med han eller hun fra mange år tilbake i tid, så er det noe vi må ta høye for, altså alle er jo velkommen. Vi kan jo ikke si at han var en skikkelig drittsekk for ti år siden, det betyr jo ikke noe, slik kan vi ikke holde på og vi må bare bevisstgjøre dem på det.” (Truls, trener)

Dette sitatet fra Truls påpeker hvilken situasjon som kan oppstå som følge av spillernes bakgrunn. Det kan skape en dårlig atmosfære i laget, og jobbe mot fellesskapet. Som Tjora (2018) påpeker er fellesskap skjøre, og slike elementer kan bidra som en barriere. I sammenheng med gatelag kan fellesskapet være ekstra skjøre, ettersom at spillerne er i en sårbar livssituasjon. Truls forteller dette om spillerne på gatelaget:

“De har et dårlig selvbilde, mye usikkerhet knyttet til sin egen verdi i det de holder på med, de er følsomme, de blir lett påvirket av forhold som kanskje ikke man ikke er så bevist på det til å begynne med.”

Truls observerer at spillerne er usikre på sin egen verdi. Dette kan knyttes opp til hvordan de ser sin verdi i et fellesskap. Selv om resosialisering og sosial støtte er avgjørende for en recoveryprosess kan også et gatelag ende opp med å være et miljø som ikke er recoverynærende, på grunn av denne usikkerheten, og tidligere dårlige relasjoner. Det er altså ikke bare solskinnshistorier i gatelagene, selv om det er ofte disse fokuset blir dratt over på. Konsekvensene ved å ha en dårlig opplevelse knyttet til et slikt sosialt og fysisk tiltak, kan påvirke spillernes recoveryprosesser på en negativ måte. Olav forteller om hvordan han har opplevd at spillernes historier har påvirket gatelaget:

“Jeg har hatt mange situasjoner hvor det har vært helt på nippet til å bli slåssing og verre ting nesten for da har det vært elementer som ikke har fungert sammen. Det kan vær på historikk, og ting som har skjedd. "Oi, e han her, faen" "e hu her? uff!" Det er en balansegang å få det til å holde opp, i og med at det er et åpent tilbud for alle så kan jo alle komme og det er vanskelig, "du kan ikke komme, for de tre liker deg ikke". Det meste ordner seg.” (Olav, trener)

Spillernes bakgrunn ser ut til å være en barriere for fellesskapet i gatelagene som er undersøkt i denne studien. Fellesskap er skjøre, og uante elementer kan skape dårlig dynamikk i en gruppe, og jobbe mot fellesskapene (Tjora, 2018). Både Tjora (2018) og Nafstad et al. (2009) påpeker hvordan medlemmer i et fellesskap må ofre noe eller inngå kompromisser for å være en del av et fellesskap. Dette kan er ikke noe som er avdekket i denne studien, men det kan tenkes at man i et sosialt fellesskap må tilpasse seg det miljøet meg oppholder seg i. Det vil også ta lang tid før et fellesskap blir et udiskutabelt faktum, hevder Tjora (2018). Det kan derfor være en utfordring i et gatelag å opparbeide et fellesskap. Dette er på bakgrunn av at flere av spillernes deltakelse er flytende. Dersom en spiller kommer seg ut i jobb, vil han eller hun ikke lenger ha mulighet for å delta fordi treningene skjer på dagtid. Deltakelse vil derfor ikke ha mulighet til å vare over veldig lang tid, og det kan dermed være vanskelig å skape fellesskap som er et udiskutabelt faktum.

5. Avslutning

Denne studien har søkt etter kunnskap som kan belyse hva som bidrar til fellesskap i gatelag. Teori om fellesskap, recovery, mestring, motivasjon og sosial kapital er presentert. Det ble gjennom bruk av kvalitative intervjuer som metode, innhentet kunnskap om fellesskap i to gatelag i Norge. Det vil i dette kapitlet bli presenter en oppsummering av de mest sentrale funnene i studien. Til slutt vil noen konklusjoner dras om hva funnene i denne studien viser og tanker om videre forskning på feltet.

5.1 Oppsummerende funn

Verdien av fellesskapet

Fellesskapet viser seg å være en motivasjon for deltakelse for spillerne i gatelag. Det kan være som følge av den nyoppgagede følelsen av å høre til. Også det å være sammen med mennesker i samme situasjon, som forstår hvordan det er å være i en recoveryprosess, kan tenkes å være medvirkende. Å oppleve tilhørighet er ifølge selvbestemmelsesteorien et grunnleggende psykologisk behov (Ryan & Deci, 2000). Dette stemmer også overens med at Tjora (2018) hevder at fellesskap er grunnleggende del av menneskers natur, og tilhørighet fellesskap er nok noe vi søker etter. Å ha en tilknytting til et recoverynærende miljø, er en viktig faktor for recoveryprosessen til spillere, og er et sted de også kan resosialisere. Verdien av fellesskapet er også de trygge rammene som skapes ved å deltakelse. Gatelaget legger til rette for mestring og læring, innenfor trygge rammer. Dette kan øke de indre ressursene til spillerne, og er noe som kan gagne deres recoveryprosesser, men også øke deres bidrag til fellesskapet.

Et fristed

Resultatet i denne studien tyder på at kulturen i gatelaget har betydning for fellesskapet. De regler og normer som setter rammer for hvordan spillerne skal ha det på trening og kamp er vesentlige. Det er også en del av det som skaper de trygge rammene. Kulturen legger til rette for at forventningene til spillerne er relativt lave, at de kan komme som de er, uavhengig av form og ferdigheter. Dette er også noe som blir plukket opp av spillerne og som bidrar til at de føler seg trygge. Det tyder på at trenernes betydning for fellesskapet er stor. De setter et

fokus og har sine visjoner for laget, og som de er opptatt at blir overført til spillerne. De har fokus på at gatelaget bare skal være et sted for fysisk aktivitet og en liten pustepause fra det praktiske som må ordnes i hverdagen, og de utfordringene de har. Resultatet i denne studien viser de normer, regler, visjoner og fokus som gatelagene har og som treneren håndhever, spiller en betydelig rolle for fellesskapet.

Relasjoner

Relasjonene mellom spillerne er av vesentlig betydning for fellesskapet. Sterke emosjonelle bånd til hverandre er avgjørende for at et fellesskap skal være sterkt. Relasjonene mellom spillerne i gatelaget som er undersøkt i denne studien ser ut til å være gode, men til dels overfladiske. De opplever å kunne oppsøke hverandre for støtte, og trenerne observerer at de er flinke til å være positive mot hverandre og prate hverandre opp. Den indre justisen, eller den gjensidige forpliktelsen er sterkt til stede i et av lagene. Det kan derimot tolkes som om at de opplever at de har en forpliktelse ovenfor laget, men at de ikke er like sikre på at de kan stille de samme kravene til medspillere. Dette ser ut til kunne ligge latent hos disse spillerne, som følge av tidligere relasjoner. At de erverver økte evner for kommunikasjon og toleranse overfor hverandre kan bidra til det sosiale aspektet av deltakelse og dermed bidra til fellesskapet i laget.

Barrierer for fellesskapet

Resultatet i denne studien finner at begge lagene er preget av å ha en kjerne, noe som også samsvarer med funn i tidligere studier (Lofthus, 2019). Selv om fellesskapet ser ut til å være godt innad i kjernen, kan det hende at det er en utfordring å skape en gruppefølelse, som trener Olav påpeker. Kjernen kan også gjøre det vanskelig for nye spillere å få innpass i gruppen, selv om det blir påpekt at spillerne er gode på inkludering. Det kan tenkes at det vil være utfordrende for nye spillere, som er i en sårbar situasjon, å føle på å ikke være en del av det fellesskapet. Dette er dog en naturlig prosess, som det er for alle nye medlemmer av et fellesskap. Spillernes bakgrunn ses i både en positiv og negativ forstand. Den felles forståelsene av hverandres situasjon kan være en styrke for relasjoner, men bærer også med seg negative utfordringer for fellesskapet. Spillernes bakgrunn kan skape en dårlig atmosfære, og et miljø som ikke er recoverynærende. Dette kan komme i form av at spillere har hatt en krangel tilbake i tid, og som kan blusse opp igjen om de møtes på gatelaget. Slike uante elementer kan virke som barrierer for fellesskapet, som er sårbare for endringer.

5.2. Konklusjon

Funnene i denne studien tyder på at fellesskapet i gatelaget er sammensatt og komplekst, og funnene kan kun knyttes til kjernen som er undersøkt. At gatelaget er et fristed med trygge rammer for utvikling synes å være betydelige faktorer for fellesskapet i gatelag. Sammen med relasjonene i laget og trenerens fokus og verdier, ser dette ut til å være de mest sentrale faktorene som bidrar til fellesskapet i gatelag, ut i fra funnene i denne studien.

Trener har vist seg gjennom denne studien å være viktig for hvilke verdier, tankesett og visjoner gatelaget har. At trener, sammen med de normer og regler som følger ved deltakelse skaper et fristed, som ser ut til å være viktig for et godt fellesskap i gatelag. Relasjonene i laget ble oppfattet som til dels overfladiske, men gode. Å ha sosial støtte er viktig for den enkeltes recovery, og gjennom studien er det blitt tydelig at spillernes recovery påvirker fellesskapet, med hvor mye ressurser de kan bidra med til gruppen. Dermed har også de trygge rammene for utvikling en betydning for fellesskapet, som legger til rette for mestring, læring og utvikling på en trygg arena. Noe om er spesielt for gatelag, er en felles forståelse for hverandres situasjon og hva de går gjennom, og det tenkes at denne underliggende relasjonen har betydning for fellesskapet. At relasjonene er gjensidig forpliktende er avgjørende for hvor sterkt et fellesskap er. Dette viser seg dog å være utfordrende for spillerne, etter et liv i rus.

At fellesskapet er komplekst betyr også at flere faktorer ble ansett som betydningsfulle for fellesskapet i gatelag. At fellesskapet blir anerkjent av medlemmene, god kommunikasjon, toleranse var også faktorer som ble avdekket som viktige faktorer for fellesskapet. i

5.3 Mulige implikasjoner og videre forskning

Funnene i studien kan fortelle noe om hva som bidrar til fellesskap i flere gatelag, men kun til kjernen av laget. Det anbefales derfor at ytterligere forskning på fellesskap gjennomføres, hvor også spillere utenfor kjernen inkluderes i utvalget. Funnene i denne studien kan gi en indikasjon på hva gatelagene kan arbeide med for å styrke fellesskapet i laget.

Det vil nedenfor bli presentert noen tanker om veien videre på forskning i gatelag.

- Det ville vært hensiktsmessig å undersøke kjernen i gatelag, og om dette er noe som gjelder for alle gatelag i Norge. Dermed kan man undersøke hvordan gatelagene kan jobbe for at flere deltar på et jevnt nivå.
- Hvordan utvikler spillerne i et gatelag den indre justisen. Hvordan forgår denne prosessen både hos enkeltindivider og i praksis på trening, og hva gjør dette for personer i en recoveryprosess.
- Relasjonsbygging som følge av deltakelse i gatelag og hvilken betydning har dette for spillernes liv utenfor gatelaget.
- En kvantitativ undersøkelse om hvilke effekter deltakelse har på den fysiske og psykiske helsen.

6. Referanser

- Andreas, J. B., Lauritzen, G. & Nordfjærn, T. (2015). Co-occurrence between mental distress and poly-drug use: a ten year prospective study of patients from substance abuse treatment. *Addictive behaviors*, 48, 71-78.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2015.05.001>
- Bakken, K., Landheim, A. & Vaglum, P. (2003). Primary and secondary substance misusers: do they differ in substance-induced and substance-independent mental disorders? *Alcohol and Alcoholism*, 38(1), 54-59.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1093/alcalc/agg012>
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy : the exercise of control*. New York: Freeman.
- Barron, K. (1999). Ethics in qualitative social research on marginalized groups. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 1(1), 38-49.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/15017419909510736>
- Bourdieu, P. (2018). *The forms of capital* Routledge.
- Bradish, C. & Cronin, J. J. (2009). Corporate Social Responsibility in Sport. *Journal of sport management*, 23(6), 691-697. <https://doi.org/10.1123/jsm.23.6.691>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brumoen, H. (2007). *Vanen, viljen og valget: en psykologibok om avhengighet og mestringstillit* Gyldendal akademisk.
- Burton, G. A. & Wenning, R. J. (2017). Fostering integrity in scientific research and publishing: Editorial. *Environmental toxicology and chemistry*, 37 (7), 1695- 1696.
<https://doi.org/DOI: 10.1002/etc.3841>
- Davidson, L., Tondora, J., M.J, O. C., Lawless, M. S. & Rowe, M. (2009). *A practical guide to recovery-oriented practice: Tools for transforming mental health care*. New York University Press
- Durkheim, E. (1893). *The Division of Labour in Society*. Glencoe: The free press.
- Enjolras, B., Seippel, Ø. & Waldahl, R. H. (2005). *Norsk idrett : organisering, fellesskap og politikk*. Oslo: Akilles.

- Fotballstiftelsen. (2020). Om fotballstiftelsen. Hentet 10.06.21 fra <https://gatelaget.no/om-fotballstiftelsen>
- Fugletveit, R. & Tonholm, T. (2010). *Rehabilitering etter langvarig rusavhengighet: "To liv i ett": en kvalitativ studie om å bli rusfri* (2013:3). Hentet fra <https://hiof.brage.unit.no/hiof-xmlui/handle/11250/147886>
- Greenwood, B. N., Foley, T. E., Le, T. V., Strong, P. V., Loughridge, A. B., Day, H. E. & Fleshner, M. (2011). Long-term voluntary wheel running is rewarding and produces plasticity in the mesolimbic reward pathway. *Behavioural brain research*, 217(2), 354-362. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.bbr.2010.11.005>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Halvorsen, K. (2002). *Forskningsmetode for helse- og sosialfag : en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2020-2021). *Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)* (92, 2020-2021). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-92-l-20202021/id2835248/?ch=1>
- Herregården, B. (2019). *Gatelagsfotball i risikosonen?*
- Holmøy, R. E. K. & Kjelsrud, S. U. (2019). *Lokalt samfunnsansvar* NTNU.
- Høigaard, R. (2008). *Gruppedynamikk i idrett*. Kristiansand Høyskoleforlaget.
- Idretten skaper sjanser. Idrettsglede for alle! Hentet 09.06.21 fra <https://www.idrettensjanser.no/>
- Jason, L. A., Davis, M. I. & Ferrari, J. R. (2007). The need for substance abuse after-care: Longitudinal analysis of Oxford House. *Addictive behaviors*, 32(4), 803-818. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2006.06.014>
- Karlsson, B. & Borg, M. (2013). *Psykisk helsearbeid : humane og sosiale perspektiver og praksiser*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kobro, L. U., Borg, M., Karlsson, B. & Vike, H. (2019). *Recovery på banen. Gatelag som samskapende sosial innovasjon i norske kommuner* (8272065142). Hentet fra <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2583692>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lamont, E., Harris, J., McDonald, G., Kerin, T. & Dickens, G. L. (2017). Qualitative investigation of the role of collaborative football and walking football groups in

- mental health recovery. *Mental Health and Physical Activity*, 12, 116-123.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.mhpa.2017.03.003>
- Launsø, L., Rieper, O. & Olsen, L. (2011). *Forskning om og med mennesker : forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning* (6. udg. utg.). København: Nyt Nordisk Forlag.
- Linke, S. E. & Ussher, M. (2015). Exercise-based treatments for substance use disorders: evidence, theory, and practicality. *The American journal of drug and alcohol abuse*, 41(1), 7-15. <https://doi.org/https://doi.org/10.3109/00952990.2014.976708>
- Lofthus, E. H. (2019). *Gatelaget, en treningsarena for mer enn fotball? Et alternativt tilbud for personer med rusutfordringer* Høgskulen på Vestlandet.
- Lund, T., Fønnebø, B. & Haugen, R. (2006). *Forskningsprosessen*. Oslo: Unipub.
- Lynch, W. J., Peterson, A. B., Sanchez, V., Abel, J. & Smith, M. A. (2013). Exercise as a novel treatment for drug addiction: a neurobiological and stage-dependent hypothesis. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 37(8), 1622-1644.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2013.06.011>
- Macnaughton, J. F. & Meldrum, J. (2017). Dreams of social inclusion: true experiences of street soccer through fictional representation. *Creative Approaches to Research*, 10(1), 52.
- MacRae, P. G., Spirduso, W. W., Cartee, G. D., Farrar, R. P. & Wilcox, R. E. (1987). Endurance training effects on striatal D2 dopamine receptor binding and striatal dopamine metabolite levels. *Neuroscience letters*, 79(1-2), 138-144.
[https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0304-3940\(87\)90686-0](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0304-3940(87)90686-0)
- McKeown, M., Roy, A. & Spandler, H. (2015). 'You'll never walk alone': Supportive social relations in a football and mental health project. *International journal of mental health nursing*, 24(4), 360-369. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/inm.12122>
- Mikaelsen, F., Tonholm, T., Dyrø, L. C., Eriksen, M., Kongsberg, K. & Hansen, G. J. G. (2013). *En for alle-alle for En!: Et tiltak for å redusere sosial ulikhet i helse for rusavhengige i Fredrikstad og omegn* (2012:3). Hentet fra
<https://hiof.brage.unit.no/hiof-xmlui/handle/11250/148499>
- Mæland, J. G. (2016). *Forebyggende helsearbeid : folkehelsearbeid i teori og praksis* (4. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Nafstad, H. E., Blakar, R. M. & Vetlesen, A. J. (2009). *Fellesskap og individualisme*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- NESH. (2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi.
- Nysæther, L. A. (2004). Kan begrepet sosial kapital anvendes i sosialt arbeid? *Nordisk sosialt arbeid*, 24(01), 63-76.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasesstudier* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Pringle, A. & Sayers, P. (2004). It's a goal!: Basing a community psychiatric nursing service in a local football stadium. *The Journal of the royal society for the promotion of health*, 124(5), 234-238.
- Rossow, I. & Bramness, J. G. (2015). The total sale of prescription drugs with an abuse potential predicts the number of excessive users: a national prescription database study. *BMC public health*, 15(1), 1-9.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet : fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforl.
- Sellereite, I., Haga, M. & Lorås, H. (2019). Fysisk aktivitet som verktøy i det helsefremmende arbeidet opp mot rus og psykisk helse. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 16(01), 39-51.
- Skogen, C. J., Torvik, S. F., Hauge, J. L. & Reneflot, A. (2018). *Rusbrukslidelser i Norge: Forekomst og utvikling av alkoholavhengighet og andre rusbrukslidelser i Norge, samt risikofaktorer og konsekvenser*. Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/ruslidelser/>
- Slade, M. (2009). *Personal recovery and mental illness : a guide for mental health professionals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strand, R., Freeman, R. E. & Hockerts, K. (2015). Corporate social responsibility and sustainability in Scandinavia: An overview. *Journal of business ethics*, 127(1), 1-15.
- Thompson, T., Knutsen, T., Johansen, C., Borg, M. & Karlsson, B. (2019). *Gatelags fotball som Recovery på banen—«Verdens beste ettervern?»*. Hentet fra <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2579393>
- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. H. (2018). *Hva er fellesskap* (bd. 63). Oslo: Universitetsforl.

- Walters, G. (2009). Corporate Social Responsibility through Sport. *The journal of corporate citizenship*, 2009(35), 81-94. <https://doi.org/10.9774/GLEAF.4700.2009.au.00008>
- Wang, D., Wang, Y., Wang, Y., Li, R. & Zhou, C. (2014). Impact of physical exercise on substance use disorders: a meta-analysis. *PloS one*, 9(10), e110728. <https://doi.org/https://doi.org/10.1371/journal.pone.0110728>
- Zschucke, E., Heinz, A. & Ströhle, A. (2012). Exercise and Physical Activity in the Therapy of Substance Use Disorders. *The Scientific World Journal*, 2012, 901741. <https://doi.org/10.1100/2012/901741>
- Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2007). *Skapte virkeligheter: kvalitativt orientert metode*. Oslo: Universitetsforl.

7. Vedlegg

Vedlegg 1. Godkjenning fra NSD

6.6.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Felleskap i gatelag

Referansenummer

771708

Registrert

14.01.2021 av Maren Sunde - Mare.Sunde@stud.uis.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Institutt for grunnskolelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Andreas Bierling Åvitsland , andreas.avitsland@uis.no, tlf: 45211046

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Maren Sunde , marensunde8@hotmail.com, tlf: 91776968

Prosjektperiode

01.01.2021 - 11.06.2021

Status

01.03.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

01.03.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 01.03.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i->

meldeskjema

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger frem til 11.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Rusa på fotball- hva bidrar til fellesskap i gatefotball”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hva som bidrar til fellesskapet i gatefotball. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet er en masteroppgave. Den tidligere forskningen har funnet at fellesskapet står sterk i gatelagsfotballen, og det ønskes derfor å undersøke hva som bidrar til dette fellesskapet.

Problemstillingen i prosjektet er;

Hva bidrar til fellesskapet i gatefotballag? En kvalitativ undersøkelse av treners og spillers erfaringer.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitet i Stavanger er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du tilhører målgruppen for prosjektet, som er trener eller spiller på et gatefotball-lag.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i prosjektet innebærer at du deltar i et intervju som vil ha en varighet på 30-40 minutter, og intervjuet vil bli tatt opp med lydopptaker. Intervjuet inneholder spørsmål om dine erfaringer og opplevelser knyttet til gatefotball.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil ikke påvirke din plass på gatelaget om du velger å delta eller ikke, eller om velger å trekke deg i senere tid.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Personene som vil ha tilgang til opplysningene du gir er to personer ved Universitet i Stavanger; Andreas Bierling Åvitsland (Veileder) og Maren Sunde (Student).
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene vil opptak og transkribert data i en kryptert mappe.
- Opptaket vil bli transkribert i dataprogrammet Nvivo.

- Deltakere vil ikke kunne bli gjenkjent i publikasjon, navn på informantene vil bli byttet ut i for anonymisering.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 11.06.2021. Ved prosjektslutt vil opptak og av informantene slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Universitet i Stavanger ved

Andreas Bierling Åvitsland

andreas.avitsland@uis.no

45211046

Maren Sunde

marensunde8@hotmail.com

91776968

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Andreas Bierling Åvitsland
(Forsker/veileder)

Maren Sunde
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3. Intervjuguide

Trener

Innledende

1. Hva er det som gjorde at du ble trener for gatefotball?
2. Opplever du det som givende å være trener?
  - a. På hvilken måte?
3. Hvilken trenerkompetanse har du?

Fellesskap

4. Hvordan vil du definere fellesskap?
5. Hva vil du si er viktig for et godt fellesskap?
6. Kan du gi noen stikkord på hva hele laget har til felles?
7. Kan du forklare hvilken verdi fellesskapet i dette laget har for deg?
8. Hvordan vil du si at fellesskapet er på laget?
  - a. Hvis det er dårlig, hva tror du er årsaken til dette?
  - b. Hvis bra, hvorfor tror du at fellesskapet blir så sterkt i gruppen?
9. Erfarer du at bakgrunnen til spillerne påvirker samholdet?
  - a. På hvilken måte?
10. Hva gjør du for å styrke fellesskapet?
11. Hva gjør spillerne som styrker fellesskapet?
12. Har dere utfordringer i laget?
  - a. Hvis ja, hvilke?
13. Hvordan opplever du din relasjon til spillerne?
14. Hva gjør du for å utvikle relasjonen til spillerne?
15. Hvordan opplever du at spillerne sin relasjon er til deg?
  - a. Opplever du at de oppsøker deg for støtte?
16. Opplever du at spillerne føler en gjensidig forpliktelse overfor hverandre?
17. Hvordan opplever du at relasjonene i laget påvirker fellesskapet?
18. I hvilken grad erfarer du at spillerne opplever mestring?
  - a. Gi gjerne eksempler
19. Opplever du at spillerne får økt mestringstro?
  - a. Erfarer du at mestringstroen bidrar til spillerens prosess med recovery?
20. Hvordan erfarer du at mestringstro, påvirker fellesskapet?

Avslutningsvis

Hvordan har du opplevd intervjuet?

Er det noe du ønsker å tilføye før vi avslutter?

Spiller

Innledende

1. Hva er som gjorde at du ble med på gatefotball?
2. Hva er det som motiverer deg til å delta?
3. Hvordan oppleves det å være en del av dette fotballaget?
4. Hva med er det med gatefotballen som er viktig for deg?
5. Hvilke opplevelser og erfaringer med gatefotball er det som har som har bidratt positivt eller negativt for deg?
6. Har du erfaringer med idrettslag tidligere?
  - a. Hvis ja, hvordan har du opplevd tidligere deltakelse?
  - b. Hva skiller mellom dette laget og tidligere lag?

Fellesskap

7. Hvordan vil du beskrive et fellesskap?
8. Hva tenker du når du hører ordet tilhørighet?
9. Hva tenker du når du hører ordet samhold?
10. Hva vil du si er viktig for et godt felleskap?
11. Kan du forklare hvilken verdi et fellesskapet har for deg?
12. Hvordan vil du beskrive fellesskapet i laget?
  - a. Hvis bra, hvorfor tror du felleskapet står så sterkt?
  - b. Hvis dårlig, hva tror du er grunnen til dette?
13. Erfarer du at deres bakgrunn påvirker samholdet?
  - a. På hvilken måte?
14. Hva gjør du for å styrke fellesskapet?
15. Har du opplevd at laget er inkluderende?
16. Opplever du en tilhørighet til laget?

- a. Kan du utdype dette? hvordan oppleves det?
- 17. Har dere utfordringer i laget?
  - a. Hvis ja, hvilke?
- 18. Hvilken betydning har treneren for fellesskapet?
  - a. Opplever du at trener jobber for å styrke samholdet i laget?
- 19. Hva er din rolle i laget? (Gi eksempler; klovnen, den ansvarsfulle ol.)
- 20. Hvordan er din relasjon til treneren?
- 21. Opplever du at du kan oppsøke trener for støtte?
- 22. Hvordan er din relasjon til medspillere?
- 23. Opplever du at du kan oppsøke medspiller for støtte?
- 24. Har du en relasjon til medspillere utenfor treningene?
  - a. Har relasjoner/ vennskap kommet som et resultat av deltakelse?
- 25. Opplevelser du en forpliktelse overfor laget?
  - a. Hvis ja, på hvilken måte? (emosjonell og/eller praktisk?)
- 26. Opplever du utvikling av ferdigheter ved å deltakelse? (fotball, sosialt, kommunikasjon)
  - a. På hvilken måte har dette påvirket deg?
- 27. Erfarer du mestring ved å delta?
  - a. Hvis nei, hva tror du er årsaken til dette?
- 28. Opplever du at deltakelse gir en større tro på deg selv?
- 29. Hvordan påvirkes du av din egen prestasjon/ mestring på trening? blir du i godt/ dårlig humør om du mestrer/ ikke mestrer?
- 30. Hjelper du andre spillere?
  - a. På hvilken måte?
- 31. Har dere noen metoder for å håndtere utfordrende situasjoner på treninger?

Avslutningsvis

Hvordan har du opplevd intervjuet?

Er det noe du ønsker å tilføye før vi avslutter?